

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

Sociálně právní ochrana dětí v ČR v teorii a praxi

Bc. Lucie Krčmářová

© 2020 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Lucie Krčmářová

Podnikání a administrativa

Název práce

Sociálně právní ochrana dětí v ČR v teorii a praxi

Název anglicky

Social and legal protection of children in the Czech Republic in theory and practice

Cíle práce

Cílem této diplomové práce je zjistit účinnost a efektivitu pravomocí systému SPOD při výkonu její činnosti. Součástí práce bude výklad problematiky sociálně právní ochrany dětí a možnostech i hranicích jejího výkonu z hlediska teoretického a zvl. praktického.

Za hranicemi možností systému SPOD je pak činnost soudů jak v oblasti sociální, tak trestněprávní ochrany zájmů nezletilých. Dílčím cílem bude tedy zjišťování efektivit soudních správních i trestněprávních postupů.

Práce se také zaměří na podmínky hmotněprávních postupů SPOD i procesní postupy SPOD a soudů ve vztahu k této problematice.

Metodika

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část bude postavena na poznacích získaných studiem a rešerší z odborné literatury a zákonů; použité metody budou zvl. analýza, kompilace (rešerše z literatury, citace), syntéza, dedukce.

Praktická část analyticky zpracuje případové studie z praxe s následným propojením s teorií, dedukcí a syntézou vytvoří Závěr.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

dítě, rodina, ochrana, opatrovník, OSPOD, správní řízení, trestné činy proti rodině a dětem

Doporučené zdroje informací

00. zákon č. 500/2004 Sb., Správní řád
01. zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník
02. zák.č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí
04. V.Novotná, E.Burdová et al – Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem. Anag, Olomouc. 1. vydání 2014 ISBN 978-80-7554-022-5
05. E.Bakalář E. Novák D. et al. Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem. Triton, Praha 2008, ISBN 978-80-7387-119-2
06. Pemová,T. Ptáček, R. Sociálně právní ochrana dětí pro praxi (1. vydání, Praha Grada, 2012)
07. Petrov,J. Výtisk, M. Beran, V. et al: Občanský zákoník. KOMENTÁŘ. Praha: C.H.Beck 2017. ISBN 978-80-7400-653-1
08. KLIKOVÁ A. HAVLAN P. CHADIMA M. et al. Správní řád. 2. aktual.vydání.Wolters Kluwer 2017. ISBN 978-80-7478-943-4

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – PEF

Vedoucí práce

JUDr. Eva Kadlecová

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 7. 11. 2018

JUDr. Jana Borská, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 20. 11. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Sociálně právní ochrana dětí v ČR v teorii a praxi" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 6. 4. 2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí své diplomové práce, JUDr. Evě Kadlecové, za vedení diplomové práce a odborné konzultace.

Dále bych chtěla poděkovat svým rodičům, bez jejichž lásky a podpory bych to všechno jen těžko dokázala. Svému partnerovi a přátelům za to, že mi byli oporou a nápomocni během celého studia a psaní této diplomové práce.

A v neposlední řadě bych chtěla poděkovat ostatním členům své rodiny. Zejména pak své tetě Mgr. Zuzaně Švadlenkové za poskytnutí cenných rad a zkušeností z oblasti sociálně právní ochrany, získaných v rámci její dlouholeté praxe, a za zprostředkování mé diplomní praxe v Klubíčku štěstí, z. s.

Sociálně právní ochrana dětí v ČR v teorii a praxi

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na komplexní výklad systému sociálně právní ochrany dětí v ČR. Jsou vymezeny orgány a další pověřené osoby a subjekty v sociálně právní ochraně. Následně se práce zabývá zákonnými intervencemi OSPOD, kterými jsou z počátku opatření sociálně právní ochrany, po kterých následuje odebrání dítěte z biologické rodiny a jeho svěření do náhradní péče, ať už rodinné nebo ústavní. Součástí práce je kromě hmotněprávního a procesního postupu OSPOD a soudů vymezen i trestněprávní postup. Práce se totiž dále zabývá i trestnými činy proti rodině a dětem, konkrétně pak dvěma nejčastěji řešenými v rámci tématu, jimiž jsou zanedbání povinné výživy a týrání svěřené osoby s nímž souvisí syndrom CAN, který může dítě vážně ohrozit. Sociálně právní ochrana dětí je tedy v této práci pojata jak teoreticky dle zákona, tak i prakticky na základě reálných případů z praxe uvedených v případových studiích v empirické části práce.

Klíčová slova: Sociálně právní ochrana dětí, rodina, opatrovník dítěte, správní a soudní řízení, trestné činy proti rodině a dětem, náhradní rodinná péče, ústavní péče, OSPOD, rodičovská zodpovědnost, adopce, pěstounství

Social and legal protection of children in the Czech Republic in theory and practice

Abstract

The diploma thesis focuses on a complex explanation of the Social and legal protection of children system in the Czech Republic. It defines the authorities and other authorized persons and entities in this social and legal children protection. Next the diploma thesis concentrated on legal intervention of OSPOD, which are first for the basic: social and legal protection measures, after them if it necessary is eventually the child taking away from biological family and its entrustment to substitution care, be it substitute family or institutional care. Part of the thesis is also a substantive and procedural procedure OSPOD and criminal law procedure. Thesis is also focusing on crimes against family and children, specifically the two most often solved within the theme, which are the neglect of nutrition and abuse of the person entrusted with CAN syndrome, which can seriously endanger the child. Social and legal protection of children in this work is therefore conceived both theoretically by law and practically on the basis of real cases from practice mentioned in the case studies in the empirical part of the work.

Keywords: Social and legal protection of children, family, guardian ad litem, administrative and judicial proceedings, crimes against family and children, surrogate family care, institutional child care, OSPOD, parental responsibility, child adoption, foster care

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíl práce a metodika.....	12
2.1	Cíl práce.....	12
2.2	Metodika	12
3	Sociálně právní ochrana dětí	15
3.1	Náhled do historie právní úpravy.....	15
3.2	Systém sociálně právní ochrany	16
3.2.1	Orgány sociálně právní ochrany dětí.....	17
3.2.2	Pověřené osoby a ostatní subjekty SPOD	19
4	Opatření sociálně právní ochrany	21
5	Formy náhradní péče.....	26
5.1	Svěření dítěte do péče jiné osoby	27
5.2	Pěstounská péče	28
5.2.1	Dlouhodobá pěstounská péče (tzv. klasická).....	28
5.2.1.1	Proces pěstounské péče.....	29
5.2.2	Pěstounská péče na přechodnou dobu (tzv. profesionální)	31
5.2.3	Předpěstounská péče.....	32
5.2.4	Dávky pěstounské péče	33
5.3	Osvojení (Adopce).....	34
5.3.1	Právní podmínky osvojení.....	35
5.3.1.1	Podmínky pro osvojitele	35
5.3.1.2	Podmínky pro osvojované dítě	36
5.3.2	Postup procesu osvojení	38
5.3.3	Péče před osvojením (Předadopční péče).....	39
5.3.4	Osvojení ve vztahu k cizině.....	39
5.3.5	Osvojení zletilého	41
5.4	Poručenství – poručenská péče	42
5.5	Ústavní péče.....	43
6	Trestné činy proti rodině a dětem	46
6.1	Neplnění vyživovací povinnosti	46
6.2	Týrání svěřené osoby	47
6.2.1	Syndrom CAN.....	47

7	Empirický výzkum.....	50
7.1	Cíl a metodika.....	50
7.2	Případové studie.....	50
7.2.1	Svěření dítěte do péče jiné osoby, pěstounská péče, poručenská péče.....	51
7.2.2	Osvojení.....	59
7.2.3	Ústavní péče	61
8	Výsledky a diskuse.....	66
9	Závěr	71
10	Seznam použitých zdrojů	73

Seznam použitých zkratk

SPOD	Sociálně právní ochrana dětí
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
ZSPOD	Zákon o sociálně právní ochraně dětí
Nezl. / nezl. dítě	Nezletilý / nezletilé dítě
OZ	Občanský zákoník
ZŘS	Zákon o zvláštních řízeních soudních
OSŘ	Občanský soudní řád
TZ	Trestní zákoník
ÚMPOD	Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí

1 Úvod

Diplomová práce se zaměřuje na sociálně právní ochranu dětí v ČR jako celek. Na začátku práce jsou vymezeny hlavní prameny práva, se kterými diplomová práce pracuje. Sociálně právní ochrana dětí je velmi rozsáhlým systémem veřejného práva.

Další kapitola tak popisuje systém, orgány a další subjekty a osoby pověřené výkonem SPOD. Nahlédneme i do historie právní úpravy, protože počátky ochrany dítěte mají kořeny již v 19. století.

„Děti jsou neskutečně důležité. Oni jsou budoucnost světa.“ (Elton John, 1947)

A i z tohoto důvodu je zapotřebí děti chránit. Následující kapitola popisuje možné prvotní intervence, kterými jsou opatření sociálně právní ochrany. Mezi tato opatření patří zákonná povinnost úřadu vyhledávat děti, které potřebují pomoc. Uložit rodičům povinnost využít odborné pomoci (§ 11 a § 12 ZSPOD). Stanovovat dohled nad výchovou nezletilého nebo uložit napomenutí či omezení (§ 13 ZSPOD).

Předposlední kapitola teoretické části se poté zaměřuje na náhradní péči, protože jsou případy, kdy výchovná opatření nevedou k nápravě a rodiče nedbají nebo vůbec nespolupracují s OSPOD, a tak nezbyvá než dítě odejmout z rodiny. Jedná se o svěřeni dítěte do péče jiné osoby, pěstounskou péči a poručnickou péči, kde všechny tyto druhy péče následně umožňují navrácení dítěte zpět do původní rodiny. Je zde také institut osvojení, který ale mění status dítěte, protože zanikají biologické vazby dítěte a rodina osvojené dítě přijímá za vlastní. Poslední možností péče o dítě mimo jeho rodinu je kolektivní péče v ústavním zařízení, k níž je však přistupováno jen v krajních případech.

Poslední teoretická kapitola se zabývá trestně právní oblastí. Konkrétně trestnými činy proti rodině a dětem. Pro účely této práce jsou zde řešeny jen dva nejčastěji se vyskytující činy, a to trestný čin neplnění vyživovací povinnosti a trestný čin týrání svěřené osoby. Týrání svěřené osoby je právě častým důvodem pro odebrání dítěte a jeho umístění v náhradní péči. Právě s týráním je úzce spjat syndrom CAN. Syndrom CAN je velice závažný společenský problém, který poškozují dítě psychicky i fyzicky, ohrožuje jeho zájmy, právo na zdravý vývoj a v nejhorších případech i jeho právo na život, jelikož nejzávažnější podoby tohoto syndromu mohou končit i úmrtím

dítěte. Nejen z tohoto důvodu je práce sociální pracovníků OSPOD a dalších spolupracujících subjektů velmi náročná.

Kapitola empirického výzkumu, tak popisuje praxi a propojuje teoretickou část s reálnými kontexty. Praktická část je realizována výzkumem „ex post facto“ prostřednictvím případových studií, které vznikly studiem spisové dokumentace. Celkově se jedná o devět kazuistik, které se zabývají situacemi dětí, jejichž práva a zájmy je potřeba chránit zákonným zásahem.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem této diplomové práce je zjistit účelnost a efektivitu pravomocí systému sociálně právní ochrany dětí při výkonu činnosti. Rozsah sociálně právní ochrany dětí je velmi obsáhlý. Součástí práce je tedy výklad problematiky sociálně právní ochrany dětí (SPOD) a možnostech i hranicích jejího výkonu z hlediska teoretického a zvláště praktického.

Záměrem je v první řadě zpracovat srozumitelný náhled do dané oblasti, jakožto náhled do systému fungování sociálně právní ochrany dětí a jednotlivých forem ochrany nezletilého dítěte, včetně péče o tyto děti.

Za „hranicemi možností“ systému sociálně právní ochrany dětí je pak činnost soudů jak v oblasti sociální, tak trestněprávní ochrany zájmů nezletilých. Dílčím cílem bude tedy zjišťování efektivity soudních, správních i trestněprávních postupů v součinnosti s orgánem sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) a dalších spolupracujících subjektů.

Práce se také zaměří na podmínky hmotněprávních i procesních postupů SPOD a soudů ve vztahu k této problematice. Přičemž zde má hlavní roli nejlepší zájem dítěte, a proto je tolik důležitá správnost postupu OSPOD a následná spolupráce se soudy, které v kontextu právní úpravy vydají patřičná rozhodnutí.

2.2 Metodika

Typ této diplomové práce je teoreticko-empirický. Jedná se o důkladné teoretické zpracování dané oblasti. Z tohoto důvodu je problematika popisována jak z hlediska historického, tak i současného. A proto je také uvedena podrobná charakteristika celého tématu, která je dále místy doplněná o reálné empirické poznatky. Tyto empirie vyplývající z praxe jsou vysvětleny formou poznámek autorky.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část je tedy postavena na poznatcích získaných studiem a rešerší z odborné literatury a zákonů z této oblasti metodou kompilace.

Práce čerpá zejména z těchto právních pramenů, tj. ze – *Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů*, s účinností od 1. 4. 2000, který se zabývá ochranou práv a zájmů dítěte, působením na sanaci rodiny a zabezpečením náhradní péče o dítě; - *Listiny základních práv a svobod č. 2/1993*, jakožto součástí ústavního pořádku ČR; - *Úmluvy o právech dítěte*, která je mezinárodním dokumentem přijatým Valným shromážděním OSN 20. 11. 1989. Česká republika ji ratifikovala a vstoupila v platnost sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., dne 6. 2. 1991; - *Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*, účinného od 1. 1. 2014, zabývajícího se zásadami soukromého práva, práv a povinností osob, dále obsahuje ustanovení rodinného práva a ustanovení týkajících se absolutních i relativních majetkových práv; - *Zákona č. 500/2004 Sb., správní řád*, účinného od 1. 1. 2006, upravujícího procesní postup správních orgánů, tj. orgánů moci výkonné, orgánů územních samosprávných celků a dalších subjektů veřejné správy; - *Zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních*, účinného od 1. 1. 2014, upravuje projednávání a rozhodování soudů v nesporných řízeních, ve věcech péče soudu o nezletilé, ve věcech osvojení, atd.; - *Zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád*, účinného od 1. 4. 1964, upravuje činnost a pravomoc soudů z hlediska soukromého práva; - *Zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník*, s účinností od 1. 1. 2010, upravujícího působnost trestných činů, trestní odpovědnost, trestní sankce atd.; - *Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (Haagská úmluva)*, sepsána v Haagu 29. května 1993, publikována v České republice sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 43/2000 Sb. m .s.; *spolu se Zákonem č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém*, účinným od 1. 1. 2014, se zabývají mezinárodním osvojením, včetně procesu, soudní příslušnosti a pravomocí států v této oblasti.

Při psaní práce je využito mimo jiné i podkladů z bakalářské práce autorky, jelikož diplomová práce částečně navazuje na práci bakalářskou, kde bylo hlavním cílem zpracování problematiky opatrovnictví, v rámci právní úpravy sociálně právní ochrany dětí. Opatrovnictví jakožto způsob ochrany vývoje a zájmů dítěte formou zastoupení nezletilého pro jeho „procesní nezpůsobilost“.

Praktická část je realizována sestavením případových studií z praxe. Jedná se o empirický výzkum „ex post facto“ metodou. „Ex post facto“ vyjadřuje minulost, tedy zpětný (dodatečný) výzkum toho, co se již stalo. Případové studie můžeme typově zařadit spíše ke kvalitativnímu výzkumu, protože se zaměřují zejména na podrobné přirozené pozorování a popis určitých jevů, které následně interpretujeme. Případové studie (kazuistiky) líčí situace dětí a možné výkony zajištění jejich ochrany ex lege.

Součástí praktické části je v kapitole Výsledky a diskuze rozebrání jednotlivých případů a posouzení správnosti přijatých opatření činných orgánů. Kazuistiky se tak následně propojí s teorií a metodami syntézy, případně dedukce vytvoří závěr.

3 Sociálně právní ochrana dětí

Ochrana zájmů a práv dětí vyplývá z mnoha zákonných norem a předpisů a tento systém se začal formovat již v 19. století.

3.1 Náhled do historie právní úpravy

První historická zákonná úprava na ochranu dětí se datuje od druhé poloviny 19. století. Na konci roku 1863 byl vydán říšský zákon, na který roku 1868 navázal zemský zákon chudinský. Tímto zákonem vznikla první opatření veřejné správy ve prospěch sociálně slabých, tzv. péče chudinská. V rámci chudinské péče se jednalo o výchovu a výživu dětí chudých příslušníků obce a byly postaveny zařízení pro nápravu zanedbané mládeže. Sirotkům a opuštěným dětem se poskytovala náhrada za chybějící péči vlastních rodičů v dětských domovech, sirotčincích nebo v pěstounské péči. Pěstounská péče existovala již tehdy a měla přednost před péčí ústavní, jelikož byly známy poznatky o dobré výchově jedince v rodině. Stávající úprava veřejné péče o děti však měla v sociální oblasti stále velké nedostatky. Částečné řešení přišlo až koncem 19. století, kdy byla zásluhou reformy chudinská péče přesunuta na vyšší útvary veřejné správy. Zákon č. 62/1901 ř. z., o zemských sirotčích fonděch nařídil použít k zaopatření a výchově ohrožených dětí část přebytků sirotčích pokladen. Z fondů se podporovala jak péče ústavní, tak péče pěstounská.

V roce 1904 se začaly sdružovat osoby v tzv. okresní komise pro péči o mládež, které spolupracovaly se samosprávnými orgány. Další významnější změny nastaly až po válce. Od 1. ledna 1950 dle Zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, již není upravena náhradní péče o dítě, ale pouze poručenství a osvojení. Zákon č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže přinesl do ochrany dětí zásadní zlom. Sociálně právní ochrana mládeže znamenala výkon hromadného poručenství a opatrovnictví, jakožto zvláštní ochranu dětí, které nejsou v péči svých vlastních rodičů. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., upravoval oblast poskytování a zajištění sociálně právní ochrany dětí po mnoho let a byl zde základní normou. Jako první zákon v této problematice umožnil již bez omezení svěřit dítě do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče. Avšak tato část byla v roce 1998 po novele oddělena a kompletně stanovena v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Ovšem od 1. ledna 2014 je zákon o rodině zrušen a nahrazen občanským zákoníkem. Konkrétně OZ část druhá – rodinné právo, ustanovení § 655 - § 975.¹

3.2 Systém sociálně právní ochrany

Sociálně právní ochranu dětí můžeme obecně definovat jako souhrn práv dítěte, která zajišťují jeho právo na život, péči a lásku rodičů, na život v rodině a jeho příznivý vývoj a jmění, ale i svobodu myšlení a projevu, identitu, svědomí a náboženské vyznání, vzdělání, zaměstnání, ochranu před jakýmkoli negativním vlivem, přes různé typy násilí, zanedbávání nebo zneužívání a vykořisťování. Sociálně právní ochrana je v právním systému České republiky upravena **Zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (ZSPOD)** a jedná se o právo veřejné. Povinnost státu zajistit nezletilému dítěti ochranu je stvrzena Ústavním zákonem a mezinárodními dokumenty, zejména Listinou základních práv a svobod a Úmluvou o právech dítěte.²

Listina základních práv a svobod dává v čl. 32 rodičovství a rodinu pod ochranu zákona, se zaručením zvláštní ochrany dětí a mladistvých. Rodiče mají právo na péči a výchovu dítěte a naopak nezl. děti mají právo na rodičovskou péči a výchovu. Ovšem tato rodičovská práva mohou být dle zákona omezena a děti mohou být od rodičů odloučeny na základě soudního rozhodnutí. Toto zasahování státu do soukromí rodiny a jejího fungování je možné pouze v případě, že se rodiče odmítají nebo z nějakého důvodu nechtějí či se nemohou starat o své děti.³

Úmluva o právech dítěte je jedním z nejvýznamnějších mezinárodních dokumentů pro všechny nezl. děti. Jsou zde sepsány všechna práva dětí a dále povinnosti států, jako například šíření zdravotní osvěty, zajištění lékařské pomoci nebo ochrana dětí před zbavením svobody či obchodování s nimi. Zejména článek 3, odst. 1

¹ Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 9-12

² Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 13-21

³ Usnesení č. 2/1993 Sb., LZPS, dostupné online z portálu veřejné správy, cit. 13.10.18

pojednává o zájmu dítěte jakožto předním hledisku při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými subjekty.⁴

Kromě těchto mezinárodních konvencí je ochrana rodiny, rodičovství a dětí ustanovena také občanským zákoníkem. Občanský zákoník jakožto základní pramen soukromého práva vymezuje v § 3 hlavní zásady, které jsou pro toto téma podstatné. Dle znění odst. 2:

„Soukromé právo spočívá zejména na zásadách, že

a) každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí,

b) rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany,

c) nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; nikdo však také nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých“

Nezletilé dítě zde **podle písm. c)** tedy jistě představuje **slabší stranu** potřebující ochranu a péči, buď ze strany rodičů, či státu. Ochrana, péče a povinnosti rodičů vyplývají ze zákonné úpravy vztahů mezi rodiči a dětmi § 855 – § 859. Do trvání a rozsahu rodičovské odpovědnosti, jakožto práv a povinností rodičů spočívajících v péči o dítě, je oprávněn zasahovat jen soud.⁵

3.2.1 Orgány sociálně právní ochrany dětí

Zákon o sociálně právní ochraně dětí definuje orgány sociálně právní ochrany (OSPOD), z orgánů veřejné a státní správy, vykonávající státní správu ze zákona v přenesené působnosti, kterými jsou:

- **Krajské úřady** (v Praze Magistrát hl. města Prahy) zajišťují kromě kontrolní a metodické činnosti sociálně právní ochrany dětí (SPOD) také poradenskou

⁴ Úmluva o právech dítěte, dostupná online z webu MPSV, cit. 13.10.18

⁵ Petrov a kol.: Občanský zákoník: komentář, 2017, str. 1, 867

činnost a přípravu zprostředkování náhradní rodinné péče, pro pěstouny, osvojitele a opatrovníky. Krajské úřady také zastávají funkci odvolacího orgánu.

- **Obecní úřady obcí s rozšířenou působností** (v Praze úřady městských částí) mají ze zákona nejvíce povinností. Spolupodílí se na rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do náhradní péče, zajišťují preventivní a poradenskou činnost, sledují ústavní a ochrannou výchovu, vykonávají opatrovnictví, soudní dohled a zastoupení nezletilého a vedení spisové dokumentace dětí, kterým byla sociálně právní ochrana poskytnuta. Z hlediska výkonu státní správy mají ke svým klientům, dětem a rodinám s dětmi, nejbliže.

- **Obecní úřady** jsou povinny vyhledávat ohrožené děti uvedené v § 6 ZSPOD, působit na rodiče, aby plnili svou rodičovskou zodpovědnost, uvědomit včas obecní úřad obce s rozšířenou působností a následně zajistit péči pro dítě, jehož rodiče své povinnosti neplní a jeho vývoj je ohrožen.

- **Ministerstvo práce a sociálních věcí** (dále jen MPSV), je ústředním orgánem státní správy v oblasti SPOD, je hlavním garantem pomoci a péče o rodiny a děti, provádí veškeré legislativní a kontrolní činnosti, metodiku SPOD výzkumné analýzy a mezinárodní srovnávací studie, na jejichž základě mimo jiné provádí i monitoring práv a naplňování úmluv, kterými je Česká republika vázána.

- **Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí** v Brně zjednává SPOD v souvislosti k cizině (například únosy do zahraničí, vymáhání výživného v cizině, zastupování dětí cizinců na území ČR atd.). Úřad byl zřízen zákonem, je správním úřadem s celostátní působností, která je podřízena MPSV.

- **Úřad práce ČR**, jehož pobočky řeší státní příspěvky za výkon pěstounské péče a dávky pěstounské péče.⁶

⁶ Krčmářová: Bakalářská práce, 2017, str. 16

3.2.2 Pověřené osoby a ostatní subjekty SPOD

Sociálně právní ochranu dětí zajišťují i jiné subjekty, ovšem tyto subjekty **nejsou** orgány SPOD:

- **Obce a kraje v samostatné působnosti** mají zákonnou povinnost vytvářet předpoklady pro kulturní, vzdělávací, sportovní a jinou zájmovou činnost dětí, jenž si klade za cíl zaměstnat děti a mládež prospěšnými činnostmi, které jim zamezí v nekalém trávení volného času

- **Komise pro sociálně právní ochranu dětí**, je zřizována jako zvláštní orgán obce starostou obecního úřadu obce s rozšířenou působností

- **Právnícké a fyzické osoby, které jsou pověřeny výkonem sociálně právní ochrany**, tedy nadace, ústavy, zapsané spolky, veřejně prospěšné společnosti atd.⁷

(V současné době se v nestátní soukromé sféře a praxi nejčastěji jedná právě o zapsané spolky, jakožto neziskové organizace).

Osoby **pověřené výkonem** mohou poskytovat sociálně právní ochranu na základě rozhodnutí o pověření, které vydává příslušný krajský úřad, a to jen v určitém rozsahu. Dle § 48 odst. 2 mohou vyhledávat ohrožené děti, pomáhat a poskytovat poradenství rodičům při problémech s výchovou a péčí o dítě či při jiných problémech souvisejících s péčí. Dále mohou vykonávat činnosti zaměřené na ochranu dětí před negativními vlivy. Zaměřují se například na volný čas dětí nebo na nežádoucí chování dítěte. Také je jim umožněno zřizovat zařízení SPOD uvedené v § 39, například zařízení odborného poradenství, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, ale i výchovně rekreační tábory či odlehčovací pobyty. A v neposlední řadě mohou poskytovat pomoc při procesu osvojení a pěstounské péče a dohlížet na výkon pěstounské péče. Pověřené osoby tedy nemohou vykonávat činností, ke kterým nebyly pověřeny dle § 48 odst. 2.⁸

⁷ Krčmářová: Bakalářská práce, 2017, str. 16-17

⁸ Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 395, 458

SPOD mohou na základě pověření poskytovat přímo jen osoby, které získaly potřebnou odbornou způsobilost. **Odbornou způsobilostí** se pro tyto účely rozumí řádně ukončené vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání zejména v sociální oblasti (sociálně-právní činnost, speciální pedagogika...). Další z vícero možností, jak této způsobilosti dosáhnout, je ukončit vzdělání v rozsahu zvl. právního předpisu a roční praxe pro získání osvědčení o zvl. odborné způsobilosti. Anebo absolvovat akreditované vzdělávací kurzy pro sociální pracovníky a dvouleté praxe.

Odborná způsobilost se prokazuje dokladem o absolvování některé z výše uvedených možností a potvrzením o vykonání odborné praxe. Praxí se rozumí činnost z oblasti péče o dítě a rodinu. Potvrzení je vystaveno orgánem, případně osobou, u které byla příslušná praxe vykonána.⁹

⁹ MPSV, 21. odbor rodinné politiky a politiky stárnutí, stanoviska k pověřování

4 Opatření sociálně právní ochrany

Opatření sociálně právní ochrany jsou opatření, jejichž základním principem je předcházení vzniku problémů nebo jejich narůstání v souvislosti s výchovou a péčí o nezl. dítě. V ZSPOD je těmto opatřením věnována celá třetí část, počínaje ustanovením § 10 o preventivní a poradenské činnosti. Z tohoto ustanovení vyplývají **povinnosti obecního úřadu**, například - vyhledávat děti uvedené v § 6; působit na plnění povinností rodičů, které vyplývají z jejich rodičovské odpovědnosti; projednat s dítětem a rodiči nedostatky v chování dítěte a s rodiči následně odstranění těchto nedostatků ve výchově.

Kraje a obce v samostatné působnosti dle odstavce 2 mají vytvářet předpoklady pro zájmové, sportovní a kulturní vyžití dětí. Dále jsou pak vymezeny i **povinnosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností** jako například - sledovat nepříznivé vlivy působící na děti a zjišťovat příčiny jejich vzniku; činit opatření omezující působení nepříznivých vlivů na nezl. děti; pravidelně sledovat a vyhodnocovat situaci dítěte a rodiny zejména pro posouzení, zda se nejedná o dítě uvedené v § 6; zpracovat na základě vyhodnocení výše uvedené situace individuální plán ochrany dítěte, který vymezuje příčiny ohrožení dítěte a stanoví opatření i s časovým plánem k zajištění ochrany dítěte a pomoci rodině. Obecní úřad obce s rozšířenou působností je také dále povinen pořádat případové konference, které slouží k řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin. Jedná se o odbornou diskuzi zúčastněných stran, tedy sociálních pracovníků a dalších odborníků v SPOD a rodičů, za účelem nalezení nejlepšího řešení situace nebo výchovného problému dítěte.¹⁰

Individuální plán ochrany dítěte je vypracováván od začátku poskytování sociálně právní ochrany, nejpozději však ve lhůtě jednoho měsíce od zařazení dítěte do evidence obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Pravidelně se aktualizuje, a to zejména v situacích, kdy je uloženo výchovné opatření, nařízena ochranná nebo ústavní výchova anebo kdy je dítě svěřeno do pěstounské péče, zařízení pro děti

¹⁰ Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 55-69

vyžadující okamžitou pomoc nebo jiné náhradní výchovy jako takové. Jedná se o souhrnný plán ochrany dětí, který zahrnuje cíle na straně dítěte a rodiny, ale i dalších osob, jež o dítě pečují, a následné naplnění těchto cílů včetně způsobu, časové dotace a měřitelných kritérií.¹¹

Následně i § 11 obsahuje informace o poradenské činnosti, kde obecní úřad v první řadě pomáhá rodičům při řešení problémů souvisejících s výchovou a péčí o dítě. Poskytuje pomoc osobám, které se chtějí stát osvojiteli nebo pěstouny z hlediska osvojení dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče a jeho následné výchovy. A v neposlední řadě poskytuje rady a pomoc při zajištění nároku na plnění vyživovací povinnosti k dítěti, jelikož neplacení výživného bývá velmi časté. Preventivní a poradenská činnost se poskytuje i poručníkům a jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte.

Ustanovením § 12 je obecní úřad obce s rozšířenou působností oprávněn uložit rodičům a dalším osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít v případě problému odbornou poradenskou pomoc, pokud je zřejmé, že dítě tuto pomoc bezodkladně potřebuje nebo pokud rodiče nejsou schopni řešit spory ohledně úpravy výchovy a styku s dítětem. Ale také jestliže nevyužili možnosti odborné poradenské pomoci potřebné k překonání problémů a odvrácení možnosti umístění dítěte do náhradní rodinné péče, či dokonce i nedbali na doporučení spolupráce s odbornými osobami – například zapsaným mediátorem. **Zapsaný mediátor** je speciálně kvalifikovaný odborník na řešení konfliktů, vyjednávání a mezilidskou komunikaci. Jsou zapsáni v seznamu Ministerstva spravedlnosti a museli složit státní závěrečnou zkoušku z mediace. Jen zapsaný mediátor může vést soudem nařízená setkání. Na těchto mediačních setkáních je hlavním úkolem mediátora vyslechnout a řídit komunikaci všech zúčastněných stran sporu a zjišťuje jejich skutečné potřeby,

¹¹ Pemová, Ptáček: Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi, 2012, str. 103-107

možnosti a motivace a jeho cílem je pomoci hledat nejlepší možné řešení dané situace.

12

Pokud opatření ustanovená podle § 12 nevedla k nápravě, tak příslušné úřady přechází k následnému ustanovení § 13, které se týká **opatření výchovných**. Mezi výchovná opatření patří napomenutí, dohled a omezení.

Napomenutí je nejmírnější formou sociální prevence ve výchovném působení. Používá se v situacích, kdy je vhodné a možné předpokládat jeho účinnost. Nezletilému dítěti ho proto lze uložit jen v případě, že chápe obsah a smysl tohoto výchovného opatření a je schopno jednat v souladu s ním. Rozhodnutí o uložení napomenutí se využije v nejrůznějších případech, kdy se nemusí jednat jen o porušení povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, ale může jít o povinnosti plynoucí z jiných právních předpisů. Nemělo by se jednat o porušení povinnosti zvláště závažné, která by z právního hlediska odpovídala trestnému činu nebo přestupku. Příkladem můžeme uvést bránění druhému z rodičů v kontaktu s dítětem; úmyslné neposílání nezř. do školy, neúměrné trestání, pokud není naplněna skutková podstata trestného činu. V případě že napomenutí není dodržováno, je možno podle jiných právních předpisů uložit pokutu anebo se rozhodne o dohledu.

Dohled je o pravidelném sledování podmínek, ve kterých dítě žije. Důvody pro stanovení dohledu mohou být různé, například nedostatečná péče o dítě, záškoláctví, toulání dítěte aj. Dohled by měl být chápán jako **preventivní opatření** k nápravě rodiny. Ve spoustě případů se stanovením dohledu předejde mnohem horším opatřením, jako je třeba odebrání dítěte, zákaz styku s dítětem atp.

Účelem **omezení** je zabránit škodlivým vlivům, které narušují nebo ohrožují výchovu dítěte. Smysl uložení omezení je především v zákazu navštěvovat místa, která mají negativní vliv a dítě zde může být svědkem činností, které jsou pro něj vzhledem k věku nepřijatelné. Uložit můžeme i omezení spočívající v zákazu setkávání se s osobou, která pro dítě představuje ohrožení. Omezení se týká dítěte, rodičů i dalších osob odpovědných a zúčastněných na výchově, jelikož jsou z praxe známy i případy,

¹² Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 70-88

kdy se rodiče s dítětem pohybují v nočních hodinách na místech ohrožujících vývoj dítěte. Je ale důležité omezení aplikovat uváženě a věcně.¹³

Opatření sociálně právní ochrany může OSPOD ukládat v rámci správního řízení. Postupuje se vždy dle správního řádu a příslušných ustanovení ZSPOD. Opatření jsou ve správním řízení **zahajována z moci úřední** dle § 46 správního řádu. Pokud tak neučiní OSPOD, je zde možnost soudu zahájit řízení dle § 925 občanského zákoníku. O zahájení se rozhoduje dle situace, zpravidla dle rozhodnutí vhodnějšího orgánu.

Správní řízení pro výchovná opatření se dle vyjádření sociální pracovníce v praxi příliš nevyužívá. Důvodem je složitá administrativa, ale také nedodržování přijatých opatření rodiči. OSPOD tak raději dá návrh k soudu, kde soudní rozhodnutí má větší váhu a rodiče povětšinou výchovné opatření respektují.¹⁴ *Pozn. autorky – vzhledem k výše uvedenému by se tak v této situaci pravděpodobně rozhodovalo spíše dle § 925 OZ než podle § 12 – § 13 ZSPOD, jelikož oba předpisy se zabývají stejnými opatřeními a OSPOD raději řeší věc soudně.*

Pokud by bylo účastníkem řízení dítě, je doporučeno ustanovit mu opatrovníka dle § 32 správního řádu. Nezletilé dítě musí být v řízeních **zastoupeno opatrovníkem**, protože nemá procesní způsobilost k hájení svých práv. A i pro případný rozpor mezi zájmem dítěte a rodiče.¹⁵

Opatrovník nezletilých dětí je ustanoven na základě rozhodnutí soudu. Správní orgán o ustanovení rozhoduje usnesením. Opatrovník zastupuje dítě v právních jednáních, ve kterých může dojít ke střetu zájmů mezi dítětem a rodičem. Opatrovník je ustanoven ze Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, nebo dle Zákona č. 500/2004 Sb., správní řád. Dále také zákon upravuje opatrovnictví, kdy v případě

¹³ Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, 70-88

¹⁴ Krčmářová: Bakalářská práce, 2017, str. 22

¹⁵ Potěšil aj.: Správní řád s komentářem, 2015, str. 150-180

střetu zájmů zákonného zástupce se zájmy zastoupeného nebo střetu těch, kteří jsou zastoupeni stejným zákonným zástupcem, občanský zákoník ukládá soudu povinnost ustanovit zvláštního zástupce. Jelikož občanský zákoník chrání zájmy slabší strany, je role a postavení opatrovníka poměrně široká a rozlišujeme několik typů opatrovnictví podle jednotlivých řízení a ustanovení občanského zákoníku.¹⁶

V případech, kdy není možné zajistit nezl. dítěti ochranu přes veškerá výchovná opatření výše uvedená může **soud odejmout dítě z péče rodičů** nebo jiných osob odpovědných za jeho řádnou výchovu podle §13a. Současně vyžaduje-li to zájem dítěte soud nařídí dítěti pobyt ve lhůtě nejdéle 3 měsíce mimo rodinu. Nezletilý je umístěn buď ve středisku výchovné péče nebo ve středisku pro děti vyžadující okamžitou pomoc a případně ve zdravotním zařízení, pokud je soudem prokázána naléhavá potřeba dítěte být v tomto zařízení nebo si to žádá přímo zdravotní stav dítěte.¹⁷

I v tomto případě je zde propojení ZSPOD s občanským zákoníkem, který také v ustanovení § 925 pojednává o výchovných opatřeních a dle odst. 2 soud v součinnosti s OSPOD sleduje dodržování výchovného opatření, o němž rozhodl a hodnotí jeho účinnost.¹⁸

Další informace o odejmutí dítěte z péče rodičů, jsou uvedeny v následující kapitole o náhradní výchově, konkrétně pak v podkapitole o ústavní péči.

¹⁶ Krčmářová: Bakalářská práce, 2017, str. 13

¹⁷ Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 89-97

¹⁸ Petrov a kol.: Občanský zákoník, komentář, 2017, str. 920-922

5 Formy náhradní péče

Náhradní péče o dítě je v českém právu upravena občanským zákoníkem a ZSPOD. Péče v rodině by pro dítě měla být základním právem. Jenže existují případy, kdy se o dítě jeho rodiče nechtějí nebo nemohou starat, a práva a povinnosti vyplývající mj. i z jejich rodičovské odpovědnosti musí zajistit některá z forem péče náhradní. Odebrání dítěte z rodiny je až nejkrajnější možností ochrany dítěte. V oblasti sociální práce se pro tyto případy používá častěji pojem náhradní výchova a tato náhradní výchova je realizována dvěma způsoby, a to **náhradní rodinnou péčí nebo ústavní péčí**. Jak ovšem vyplývá z právního řádu ČR a mezinárodních úmluv je náhradní rodinná péče vždy upřednostněna před ústavní. OSPOD ve spolupráci se soudy se vždy snaží před umístěním dítěte do ústavní péče najít dítěti vhodnou náhradní rodinu.

Mezi **formy náhradní rodinné péče** dle výše příslušných zákonů řadíme – **svěření dítěte do péče jiné osoby, pěstounskou péčí, poručenskou péčí (poručenství) a osvojení (adopci)**.¹⁹ Pozn. autorky – *v pravém slova smyslu se však u osvojení nejedná o klasickou formu náhradní rodinné péče, jelikož zde oproti ostatním formám zcela zanikají původní rodičovská práva. Nastupují nová a zásadně tak mění osobní status dítěte.*

Ovšem je nutné poznamenat, že institut opatrovnictví, který je uveden v Hlavě III, občanského zákoníku jako *poručenství a jiné formy péče o dítě*, je zde opatrovnictví bráno jako forma zastoupení nezletilého pro hájení jeho práv v případě sporů řešených ve správním nebo soudním řízení. Nejedná se tedy o formu náhradní výchovy dítěte. Opatrovnictví byla věnována bakalářská práce, a proto již zde nebude uvedena samostatná kapitola obsahující opatrovnictví, ale bude jen zmíněna role opatrovníka v jednotlivých řízeních o formách náhradní péče.

¹⁹ Nožířová: Náhradní rodinná péče, 2012, str. 9-20

5.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby

Svěření dítěte do péče jiné osoby je upraveno dle občanského zákoníku v § 953 – 957. Z těchto ustanovení vyplývá, že v případě, kdy o dítě nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník, může soud, samozřejmě v souladu se zájmem dítěte, rozhodnout o svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby – tzv. osoby pečující. Aby k tomuto svěření došlo, musí osoba pečující bydlet na území ČR, souhlasit se svěřením nezletilého do osobní péče, a hlavně je třeba, aby poskytla záruku řádné péče o tohoto nezletilého. Rozsah práv a povinností je na vymezení soudu, avšak jedná se o podobná práva jako u osoby pěstouna. Nejdůležitější je ovšem otázka vyživovací povinnosti, kde tato vyživovací povinnost stále náleží rodičům, a proto soud stanoví s ohledem na jejich majetkové poměry, možnosti a schopnosti povinnost platit výživné na dítě k rukám pečující osoby. Jestliže rodič vyživovací povinnost nesplní, má osoba pečující právo výživné vymáhat. V případě, že není možné rodičům uložit vyživovací povinnost k dítěti, nemělo by k svěření dítěte do péče jiné osoby dojít.²⁰ *Pozn. autorky – z hlediska praxe je velmi často dítě svěřeno do péče jiné osoby i přesto, že rodiče výživné nehradí nebo nejsou schopni jej hradit. Další podmínkou pro svěření je také, že se jedná o krátkodobou péči.*

Z dosavadní praxe je patrné, že dítě v této formě péče bývá obvykle svěřeno do péče blízkých příbuzných (prarodičům, tetě nebo strýci, případně je-li to možné do péče staršího zletilého sourozence), ale také je možno svěřit dítě do péče tzv. osoby citově blízké dítěti (zpravidla se jedná o sousedy, kteří dítě opakovaně hlídají). Dle zákona pak OSPOD dohlíží na vývoj svěřeného dítěte a sociální pracovníci jsou povinni náhradní rodinu navštívit alespoň jednou za 3 měsíce během prvního půl roku výchovy a přesvědčit se, že svěřenému dítěti se vede dobře v souladu s jeho nejlepším zájmem.²¹

²⁰ Petrov a kol.: Občanský zákoník, komentář, 2017, str. 940-946

²¹ Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 125-128

Řízení o svěřením dítěte do péče jiné osoby než rodiče, je řízením nesporným, a je upraveno podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Místní příslušnost soudu se řídí obecným soudem nezletilého, tedy dle místa faktického bydliště nezl. (kde se dítě zdržuje). Soud je povinen ustanovit dítěti kolizního opatrovníka, zpravidla příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí. Ovšem není vhodné jmenovat kolizním opatrovníkem stejný OSPOD, který podal návrh na zahájení řízení.²² *Pozn. autorky – z praxe se tato situace řeší, že OSPOD podá podnět na zahájení řízení. Jde o vhodný postup, aby nebyl v kolizi.*

5.2 Pěstounská péče

Pěstounská péče je dle OZ (§ 958 a následující) taková forma náhradní rodinné péče, při níž pěstoun osobně pečuje o dítě a zodpovídá za jeho řádnou výchovu. Ustanovuje se v případě, když nikdo, tedy žádný z rodičů ani poručník, nemůže o dítě osobně pečovat. O pěstounské péči rozhoduje soud. Soud může dítě do pěstounské péče svěřit i na přechodnou dobu nebo také jen na dobu, po kterou trvá překážka, jenž brání rodičům ve vlastní péči o dítě. Rozlišujeme tedy dva typy pěstounské péče, a to pěstounskou péči dlouhodobou a pěstounskou péči na přechodnou dobu.

5.2.1 Dlouhodobá pěstounská péče (tzv. klasická)

Při výchově dítěte vykonává pěstoun povinnosti a práva rodičů přiměřeně, protože původním rodičům stále náleží práva a povinnosti vyplývající z jejich rodičovské odpovědnosti, právě s výjimkou práv, které stanoví soud pěstounovi. Pěstoun je oprávněn rozhodovat jen o běžných záležitostech dítěte a v těchto záležitostech dítě zastupovat a spravovat jeho jmění. V případě rozhodných a podstatných záležitostí má pěstoun povinnost informovat rodiče dítěte a mít případný souhlas rodiče s úkonem (například lékařská péče, výběr studia), tyto práva však může soud ve svém rozhodnutí o pěstounské péči již rovnou delegovat na osobu pěstouna,

²² Svoboda: Zákon o zvláštních řízeních soudních, komentář, 2015, str. 920-960

popřípadě rozhodnutí soudu, který má pravomoc udělit souhlas za rodiče (tzv. rozšíření práv v pěstounské péči).

I když je dítě svěřeno do pěstounské péče nemění se tím jeho status, stále zůstávají zachovány vazby na původní biologickou rodinu. Smyslem pěstounské péče je, aby se dítě mohlo vrátit do původní biologické rodiny. Rodiče dítěte zůstávají účastníkem soudního řízení, a proto znají jména a adresu pěstounské rodiny, do které je jejich dítě svěřeno, a je jí umožněn kontakt s dítětem, nestanoví-li soud jinak. Pokud je to v souladu se zájmy dítěte, tak mají rodiče právo podat návrh na svěření nezletilého zpět do své péče. Rodiče dítěte, stejně jako v případě svěření dítěte do péče jiné osoby, mají po celou dobu k dítěti vyživovací povinnost. Soud dle § 961 občanského zákoníku stanoví rodičům podle jejich možností rozsah výživného.²³ *Pozn. autorky – tuto vyživovací povinnost však rodiče plní směrem ke státu, nikoli k rukám pěstouna, jelikož dítě je příjemcem dávek.*

Do pěstounské péče bývají nejčastěji umísťovány děti sociálně deprivované, opuštěné či zanedbané. Jedná se tedy mj. i o děti s různými obtížemi, ať zdravotními, psychickými či psychomotorickými, které potřebují lásku a individuální dlouhodobou péči v náhradní rodině.²⁴

5.2.1.1 Proces pěstounské péče

Osoby, které se chtějí stát pěstouny, se musí nechat zařadit do evidence žadatelů. Dítě může být svěřeno do společné péče manželům, tzn. do společné pěstounské péče společným pěstounům, anebo může být svěřeno i do pěstounské péče jen jednoho z manželů, ale pouze se souhlasem druhého manžela. Další z možností je svěření do péče jednotlivce, a to jak osobě žijící bez partnera, jednomu z nesezdaných partnerů, tak dokonce jednomu z registrovaných partnerů.

²³ Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 171-190

²⁴ Nožířová: Náhradní rodinná péče, 2012, str. 15-18, 38-40

Proces zařazení do evidence začíná na obecním úřadu obce s rozšířenou působností, kde žadatel vyplní žádost, absolvuje návštěvu a osobní pohovor s pracovníkem OSPOD pro zjištění funkčního, sociálního a ekonomického stavu rodiny. Veškerá sepsaná dokumentace se dále posílá ke zpracování zaměstnanci krajského úřadu, který opět s žadatelem provede osobní pohovor, dále je provedeno psychologické sezení s psychologem pro náhradní rodinnou péči (obvykle se jedná o 2 až 3 sezení pro vyloučení patologických jevů osobnosti, které by mohly negativně ovlivnit výchovu a vývoj svěřených dětí) a v neposlední řadě je absolvována speciální příprava pro přijetí dítěte do rodiny v rozsahu nejméně 48 hodin. Po splnění výše uvedených kritérií pracovník krajského úřadu přistoupí k tzv. odbornému posouzení žadatele a při kladném vyhodnocení následuje zařazení do evidence. Poté následuje výběr rodiny pro dítě. Krajský úřad vede ve spolupráci s OSPOD, který je povinen děti vyhledávat, evidenci dětí vhodných pro svěření do pěstounské péče. Vždy se jedná v souladu se zájmem dítěte a jeho specifickými potřebami, proto se výběr konkrétní pěstounské rodiny pro dítě řídí zejména schopností pěstounů zájem a potřeby co nejlépe naplnit. Celý tento proces je následně zakončen navázáním kontaktu pěstouna s dítětem.²⁵

Pěstounská péče zaniká nabytím **zletilosti** a plné svéprávnosti dítěte. Avšak v případě, pokud se již zletilé dítě připravuje na budoucí povolání na střední nebo vysoké škole, může v pěstounské rodině zůstat déle, dokud se zcela neosamostatní, a až do této doby stále trvá nárok na dávky pěstounské péče. Pěstounskou péči může také svým rozhodnutím **zrušit soud**, a to jak na návrh rodiče nebo pěstouna tak i dítěte. Jestliže o zrušení požádá pěstoun, učiní tak vždy.²⁶

Dlouhodobou pěstounskou péči můžeme dále rozdělit na příbuzenskou péči a tzv. klasickou péči. Příbuzenskou pěstounskou péči vykonávají prarodiče nebo jiní příbuzní dítěte. Klasickou pěstounskou péči pak vykonávají cizí osoby bez

²⁵ Nožířová: Náhradní rodinná péče, 2012, str. 38-68

²⁶ Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 330-345

příbuzenského vztahu k dítěti. ²⁷ Pozn. autorky – u příbuzenské pěstounské péče *neprobíhá proces zprostředkování, jedná se o tzv. přímou pěstounskou péči.*

5.2.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu (tzv. profesionální)

Pěstounská péče na přechodnou dobu je upravena § 958, odst. 3, OZ a § 27a) ZSPOD. Je poskytována v případech, kdy se rodiče o dítě nemohou starat, ale daná situace neodpovídá tomu, aby bylo dítě svěřeno do dlouhodobé pěstounské péče. Dítě může být v pěstounské péči na přechodnou dobu maximálně jeden rok. Díky této péči je možné dočasně vyřešit krizovou situaci v životě dítěte, aby se u něho zamezilo pobytu v ústavním zařízení, a to u již opravdu malého dítěte. Tato forma péče se proto často využívá například u novorozenců, kojenců a batolat, aby nemuseli být v dětském centru (dříve kojeneckém ústavu) nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. ²⁸

Přechodnou dobou se myslí doba, kdy nejsou rodiče pro své poměry schopni o dítě pečovat (například nedostatečné bytové poměry, zdravotní důvody a s nimi spojená léčba nebo výkon trestu). Smyslem je rodičům dítěte poskytnout čas pro narovnání životní situace a poměrů pro řádnou výchovu jejich nezl. dítěte a aby během jednoho roku byli schopni své dítě převzít zpět do své péče nebo, aby se pro dítě případně našla jiná rodina se stabilním zázemím.

Soud může na návrh OSPOD svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu i během čekání na souhlas rodiče s osvojením. A také do nabytí právní moci rozhodnutí soudu podle § 821 OZ, že souhlasu rodičů s osvojením není třeba. Zde se jedná o nezájem rodičů o dítě. Nezájem rodičů o dítě je považován za zjevný, trvá-li alespoň 3 měsíce od posledního opravdového projeveného zájmu. Rodič je skrze OSPOD poučen o možných následcích takového chování a od tohoto poučení musí

²⁷ Zezulová: Pěstounská péče a adopce, 2012, str. 18-21, 33-34

²⁸ Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 191-195

uplynout také alespoň 3 měsíce. Konečné rozhodnutí, jestli rodič jeví, či nejeví o dítě zájem, je v pravomoci soudu buď na návrh OSPOD nebo i samotného rodiče.²⁹

Pěstounská péče na přechodnou dobu bývá také označována jako profesionální pěstounská péče. Zvyšuje nároky na pěstouny nejen z hlediska odborné přípravy, která činí 72 hodin, ale taktéž z hlediska psychologického, protože je pěstounská rodina již od prvních chvil připravována na brzký odchod dítěte. Odchod dítěte z rodiny může být traumatizující, jak pro dítě, tak pro pěstouna. Povinná je také spolupráce s ostatními institucemi a OSPOD.

Soud na návrh OSPOD může svěřením dítěte do pěstounské péče nařídít předběžným opatřením. Po svěřením dítěte do péče je soud povinen alespoň jednou za 3 měsíce přezkoumat, zda důvody, pro které bylo dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu svěřeno, stále trvají. Pro zjištění těchto skutečností, si soud vyžádá příslušné zprávy od dozorujícího sociálního pracovníka OSPOD. Nejsou-li již známy důvody pro tuto formu náhradní rodinné péče, vždy soud rozhodne o další výchově.³⁰

5.2.3 Předpěstounská péče

Soud může svěřit zájemcům o pěstounskou péči, ještě před samotným vydáním pravomocného rozhodnutí ve věci, dítě dočasně s doporučením OSPOD do předpěstounské péče. Prakticky se jedná o dobu, která začíná běžet ode dne převzetí dítěte osobou pěstouna z ústavní výchovy, a končí až v době soudního jednání o svěřením do pěstounské péče. V případě, že je nezl. dítě z rozhodnutí soudu v ústavní péči, není ke svěřením dítěte do předpěstounské péče potřeba souhlasu biologických rodičů. Obdobně mohou být do předpěstounské péče svěřeny děti i v jiných případech, když nejsou v ústavní péči, ovšem zde je již potřeba souhlasu rodičů, jsou-li zákonnými zástupci dítěte, případně opatrovníka. Budoucí pěstoun je povinen do tří měsíců podat žádost soudu o svěřením nezl. do pěstounské péče, jinak rozhodnutí o

²⁹ Bubleová a kol.: Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka, 2018, str. 9-11

³⁰ Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 192-196

předpěstounské péči pozbude právní účinky. I během této doby má pěstoun nárok na všechny dávky pěstounské péče.³¹

5.2.4 Dávky pěstounské péče

Pěstounská péče je finančně podporována státem. Od roku 2013 jsou dávky upraveny v ZSPOD. Vyplácení těchto dávek je v kompetenci jednotlivých poboček Úřadu práce ČR. Jedná se o 5 dávek, kterými jsou:

- **Příspěvek na úhradu potřeb dítěte** – nárok na tuto dávku vzniká přímo dítěti do dosažení jeho zletilosti, případně do 26 let věku, vyplácí se k rukám pečující osoby (tj. dlouhodobý pěstoun, poručník a osoba vykonávající předpěstounskou péči) nebo osoby v evidenci (tj. pěstoun na přechodnou dobu). Výše příspěvku se odvíjí podle věku a zdravotního stavu dítěte, respektive jedná-li se o dítě zdravotně hendikepované, hodnotí se u dítěte podle zákona o sociálních službách stupeň závislosti na pomoci jiné osoby. Příspěvek je v rozmezí od 4 950,- (u zdravého dítěte do 6 let věku) do 9 900,- Kč (u dítěte v úplném stupni závislosti ve věku 18-26 let) měsíčně.
- **Odměna pěstouna** – nárok má opět jak osoba pečující, tak osoba v evidenci. Jednotlivé částky jsou odstupňovány podle počtu opečovávaných dětí a také jejich zdravotní závislosti od 12 000,- Kč (1 zdravé dítě) a 30 000,- Kč (3 a více dětí, či alespoň 1 s těžkou nebo úplnou závislostí na pomoci druhé osoby). Za každé další dítě se příspěvek navýší o 6 000,- Kč. V případě příbuzenské pěstounské péče se nárok na odměnu posuzuje individuálně podle zdravotního stavu dítěte a majetkových a sociálních poměrů příbuzné osoby. V případě pěstounské péče na přechodnou dobu je stálá odměna pěstouna 20 000,- Kč hrubého u zdravého dítěte a u dítěte se zdravotním hendikepem činí 26 000,- Kč hrubého. Z této odměny se stejně jako u mzdy strhává daň a sociální a zdravotní pojištění. Odměna 20 tisíc, ale profesionálnímu pěstounovi náleží i v době, kdy aktuálně o žádné dítě nepečuje.

³¹ Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 166, 350-354

- **Příspěvek při převzetí dítěte** – jde o jednorázový příspěvek. Nárok na něj má jen osoba pečující. Profesionální pěstouni na tento příspěvek nárok nemají. Jedná se o příspěvek na pokrytí počátečních výdajů klasické dlouhodobé pěstounské péče. Výše příspěvku je určena dle věku dítěte. Na dítě do 6 let činí příspěvek 8 000,- Kč, ve věku 6 až 12 let 9 000,- Kč, a od 12 do 18 let pak 10 000,- Kč.
- **Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla** – na tento příspěvek má nárok osoba pečující, jenž má v pěstounské péči nejméně tři děti. Profesionální pěstouni na něj opět nárok nemají. Dlouhodobý pěstoun má nárok na 70 % pořizovací ceny nového automobilu nebo na proplacení nákladů na opravu vozidla současného. Maximální výše příspěvku je však 100 000,- Kč a není možné ji přesáhnout.
- **Příspěvek při ukončení pěstounské péče** – tento jednorázový příspěvek náleží pouze dítěti, respektive zletilému mladému člověku, který pěstounskou péči opouští. Smyslem příspěvku je jaksi ulehčit start do samostatného dospělého života. Výše příspěvku je 25 000,- Kč.³²

5.3 Osvojení (Adopce)

Osvojení je jediným z institutů změny původní rodinné péče na novou rodinnou péči. V pravém slova smyslu se nejedná o náhradní rodinnou péči, protože zanikají původní příbuzenské vazby rodiny s dítětem a vznikají nové vazby s rodinou osvojitele. Díky tomu osvojení přesahuje smysl náhradní rodinné péče, což je péče s předpokládaným cílem navrácení dítěte k biologickým rodičům. Pro začátek je nutno uvést, že adopce a osvojení představují tytéž pojmy. Jedná se o synonyma, kde adopce je původem z angličtiny. Proto se v českých právních předpisech setkáváme převážně s pojmem osvojení, ovšem je možno používat oba pojmy.

³² Bubleová a kol.: Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka, 2018, str. 34-37

„Institut osvojení je upraven v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který je účinný od 1. 1. 2014. Procesem vyřizování žádostí, posuzováním žadatelů o zprostředkování osvojení se zabývá zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, naposledy významně novelizovaný od 1. 1. 2013. Soudy postupují při svěřování dětí do osvojení podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.“³³

Z právního hlediska tak získává nezletilé dítě osvojením stejná práva a postavení v rodině jako dítě biologické, včetně příbuzenského vztahu s rodinou osvojitele. Vzniká tedy nový právní vztah mezi osvojitelem a osvojovaným dítětem, kde jde o stejné rodinné pouto, jako je mezi rodičem a dítětem. Osvojitelé tak přijímají dítě za vlastní, a proto všechna práva a povinnosti mezi osvojovaným dítětem a jeho původní biologickou rodinou zanikají. Následně po pravomocném rozhodnutí soudu v řízení o osvojení jsou na matrice zapsáni osvojitelé jako rodiče dítěte. Ovšem je důležité zmínit, že OZ zde vytváří právní fikci biologického vztahu.³⁴

5.3.1 Právní podmínky osvojení

Občanský zákoník ve svých ustanoveních stanovuje podmínky pro osvojení, jak pro osvojitele, tak pro osvojované dítě.

5.3.1.1 Podmínky pro osvojitele

Osvojitelem se může dle § 799 stát pouze zletilá a svéprávná osoba, která se způsobem svého života, osobními vlastnostmi, důvody a pohnutkami zaručuje, že bude pro osvojované dítě dobrým rodičem. Mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl, zpravidla ne menší než 16 let. Ovšem v situaci, kdy je osvojení v souladu se zájmy dítěte a opatrovník, který dítě v řízení o osvojení zastupuje, souhlasí s osvojením, pak je možné, aby tento věkový rozdíl byl menší než 16 let. Ať už je věková hranice jakákoli, je jasné, že osvojitel by měl být patřičně

³³ Bubleová a kolektiv: Základní informace o osvojení (adopci), 2018, str. 6

³⁴ Petrov a kolektiv: Občanský zákoník, komentář, 2017, str. 826-854

vyspělý, aby byl schopen dostát všech svých povinností vůči nezl. dítěti, včetně jeho zdravého sociálního a psychického vývoje.³⁵

Osvojiteli se mohou stát manželé nebo i jeden z manželů. V případě společného osvojení oběma manžely se na matrice zapíše oba rodiče. Pokud chce dítě adoptovat jen jeden z manželů, ale ne jako společné dítě, musí mít k tomuto činu souhlas druhého manžela.

Ustanovení § 800 dále uvádí, že výjimečně může osvojit i jiná osoba a to:

- Osoba žijící sama
- Osoba žijící s partnerem v neuzavřeném manželském svazku (jen jeden z partnerů)
- Osoba žijící s partnerem v registrovaném partnerství (jen jeden z partnerů)
- Osoba, která může mít nebo má vlastní biologické děti
- Osoba, která již má svěřené jiné děti v náhradní rodinné péči
- Osoba se zdravotním znevýhodněním, v případě, že její zdravotní stav výrazně neomezuje výchovné a pečovatelské schopnosti jedince

Osvojení je nerealizovatelné mezi sourozenci a osobami příbuznými v přímé linii.³⁶

5.3.1.2 Podmínky pro osvojované dítě

Občanský zákoník udává tři základní podmínky, a to že - je možné osvojit jen nezletilé dítě, které ještě nenabylo plné svéprávnosti (§ 802); osvojení musí být v souladu se zájmy dítěte (§ 795); o osvojení nemůže být rozhodnuto bez souhlasu dítěte, rodičů dítěte nebo osob oprávněných dát souhlas (§ 805).

³⁵ Petrov a kolektiv: Občanský zákoník, komentář, 2017, str. 826-835

³⁶ Bubleová a kolektiv: Základní informace o osvojení (adopci), 2018, str. 7-8

- **Osvojení dítěte se souhlasem rodičů** – souhlas rodičů je nutný i v případě, že ještě nenabyli plné svéprávnosti. Je tedy vyžadován od rodiče staršího alespoň 16 let. Pokud by byl rodič mladší 16 let, nemá právo dát souhlas s osvojením. Souhlas má formu osobního bezpodmínečného prohlášení vůči soudu a musí splňovat obecné náležitosti právního jednání. Dělí se na adresný, který se vztahuje ke konkrétní osobě osvojitele, nebo neadresný, tedy předem bez jakéhokoli vztahu k případnému osvojiteli. Ovšem dle § 814 není rozhodné, zda se jedná o adresný či neadresný souhlas v řízení. Mezi adresným a neadresným souhlasem je jen jeden podstatný rozdíl, kde adresný souhlas v případě zamítnutí nebo vzetí zpět pozbývá své účinnosti. Udělit souhlas může matka dítěte nejdříve až šest týdnů po porodu, avšak otec může dát souhlas s osvojením nejdříve po narození dítěte, tedy mnohem dříve než matka. Je tomu tak i z toho důvodu, že v období tzv. šestinedělí může být rozhodování matky ovlivněno poporodními hormonálními výkyvy. Rodiče mají ze zákona nárok odvolat souhlas do 3 měsíců ode dne, kdy byl souhlas s adopcí dán. Souhlas s osvojením je ale možné odvolat, i po uplynutí této tří měsíční lhůty, pokud nebylo osvojované dítě ještě předáno do péče osvojitele anebo má-li podle rozhodnutí soudu vydaného na návrh biologických rodičů adoptované dítě navraceno osvojitelem zpět do jejich péče, protože je v souladu se zájmy dítěte, aby vyrůstalo se svými skutečnými, nikoliv adoptivními, rodiči. Jestliže nedojde od doby vydání souhlasu s osvojením, do 6 let k samotné adopci, pozbývá pak tento souhlas své účinnosti.

- **Osvojení dítěte bez souhlasu rodičů** – souhlasu rodičů s adopcí není třeba v případě, že rodič byl zbaven rodičovské odpovědnosti a práva dát souhlas s osvojením; není schopen vyjádřit svou vůli, rozpoznat nebo ovládnout následky svého jednání anebo se zdržuje na neznámém místě a toto místo se nepodaří soudu ani jiným orgánům veřejné moci najít. Jestliže jsou tyto skutečnosti dány u obou rodičů, je k osvojení vyžadován souhlas poručníka, eventuálně opatrovníka, který je k tomuto účelu jmenován soudem. Totéž je dáno i za situace, kdy nebylo rodičovství určeno nebo je dítě oboustranným sirotkem.³⁷

³⁷ Petrov a kolektiv: Občanský zákoník, komentář, 2017 str. 833-842

K osvojení není potřeba souhlasu také v případě, kdy rodič nemá **zjevně** o dítě zájem. Podle občanského zákoníku o tomto soud rozhoduje rozsudkem (jak již bylo uvedeno v kapitole 5.2.2.). O nezájmu rodiče rozhoduje soud v samostatném řízení, kterého je rodič účastníkem, pokud je pro OSPOD dohledatelný. Soud rozhodne dle stavu ke dni podání návrhu.

- **Souhlas dítěte s osvojením** – podle OZ je vždy třeba souhlasu dítěte s adopcí, je-li starší 12 let. Vyjádření osvojovaného dítěte je velmi důležité a soud je povinen zajistit dítěti možnost vyjádřit svůj názor. Soud přihlíží k názoru dítěte s ohledem na jeho rozumovou a volní vyspělost. U nezletilého mladšího 12 let dává souhlas s adopcí zastupující opatrovník, tedy zpravidla OSPOD.³⁸

5.3.2 Postup procesu osvojení

Celý tento proces je upraven řadou právních norem. OZ, jakožto hmotněprávní norma, upravuje podmínky, práva a povinnosti. Jelikož o adopci rozhoduje soud, je postup obsažen v procesněprávní normě, a tedy v zákoně o zvl. řízeních soudních. A v neposlední řadě je další významnou normou ZSPOD.

Prvotní fází je fáze **zprostředkování**. Aby zprostředkování započalo musí, osoba osvojitele podat žádost. Zprostředkování osvojení a navázání vzájemného kontaktu mezi žadatelem o adopci a dítětem smí provádět jen OSPOD.³⁹

OSPOD, shromáždí žádosti a další dokumenty, ze kterých vytvoří spisovou dokumentaci budoucích osvojitelů a dětí k adopci. Z těchto dokumentací vytvoří kopii, kterou dále vede krajský úřad. Krajský úřad kopie vede a také posuzuje. Po odborném posouzení žadatele a dítěte je zkompletuje do evidence. Celý tento proces se odehrává v režimu správního řízení.⁴⁰

³⁸ Bubleová a kolektiv: Základní informace o osvojení (adopci), 2018, str. 9-10

³⁹ Vyskočil: Právní analýza osvojení v ČR, 2016, str. 15-17

⁴⁰ Bubleová a kolektiv: Základní informace o osvojení (adopci), 2018, str. 24-27

Druhou fází je fáze tzv. **párování**. V pravomoci krajského úřadu je spárovat vhodné osvojitele s vhodnými dětmi. Ve chvíli, kdy OSPOD dospěje k výběru konkrétního žadatele a konkrétního dítěte, kteří jsou pro sebe navzájem vhodní, okamžitě o této skutečnosti žadatele písemně informuje. Poté proběhne fáze **seznámení** dítěte a osvojitele, kde následně budoucí osvojitel podá žádost o svěřením do péče.⁴¹

5.3.3 Péče před osvojením (Předadopční péče)

Péče před osvojením neboli také péče budoucího osvojitele, je taková péče, která v procesu adopce samotnému osvojení předchází. Smyslem je, aby ještě před rozhodnutím soudu o osvojení bylo dítě v péči osvojitele, kde by se během této doby měl mezi osvojitelem a osvojencem vytvořit takový vztah, jako je mezi rodičem a dítětem. Doba, o které se zde pojednává, musí být nejméně 6 měsíců. Výjimkou je však situace, kdy budoucí osvojitel o dítě již pečoval, buď jako jeho pěstoun nebo poručník, a tato osobní péče trvala taktéž minimálně 6 měsíců, tak se podmínka předadopční péče dále nevyžaduje. V situacích, kdy je k osvojení dítěte potřeba souhlas biologických rodičů, se šesti měsíční podmínka péče počítá vždy až po skončení 3 měsíců následujících ode dne udělení souhlasu s osvojením.⁴²

5.3.4 Osvojení ve vztahu k cizině

Mezinárodní osvojení je mezistátní záležitostí, proto je jeho úprava dána jak mezinárodním právem a řadou mezinárodních dokumentů, tak interním právem určitého státu. Mezinárodní osvojení je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení – tzv. Haagskou úmluvou, Úmluvou o právech dítěte a také Evropskou úmluvou o osvojení dětí. Haagská úmluva byla sepsána a přijata v rámci Haagské konference mezinárodního práva soukromého roku 1993. V ČR vešla v platnost v roce 2000 a spolu se zákonem o sociálně právní ochraně dětí zde upravuje

⁴¹ Vyskočil: Právní analýza osvojení v ČR, 2016, str. 17-18

⁴² Bubleová a kolektiv: Základní informace o osvojení (adopci), 2018, str. 35

podmínky osvojení ve vztahu k cizině. Subsidiárním předpisem, zejména pro stanovení rozhodného práva určitého státu, je zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Haagská úmluva státům, které jsou pod ní podepsáni, stanovuje rozsah kompetencí a povinností daných institucí. Každému státu je za tímto účelem určen jeden ústřední orgán. **Tímto orgánem je pro ČR Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně (zkráceně ÚMPOD)**, který při výkonu své činnosti spolupracuje pouze s ostatními členskými státy Haagské úmluvy. Úřad zprostředkovává dva typy osvojení, a to – osvojení do ciziny a osvojení z ciziny.⁴³

Mezinárodní osvojení do ciziny je oprávněn provádět pouze ÚMPOD, který dává i souhlas s tímto osvojením. Osvojit dítě z ČR do ciziny je možné v případě, že se do 6 měsíců od uvedení do evidence dětí vhodných k osvojení, nepodaří krajskému úřadu umístit dítě do vhodné náhradní rodiny. Zahraniční žadatelé se s žádostí o zařazení do evidence ÚMPOD obracejí skrze ústřední orgán své přijímající země. Podmínky pro adopci jsou stejné jako pro české žadatele. Stejně tak pokračuje i proces osvojení, kde po úspěšném zařazení do evidence ÚMPOD následuje spárování a interakce mezi budoucím osvojitelem a nezletilým dítětem a poté se rozhodne o svěřením dítěte do péče před osvojením, dle českého práva.⁴⁴

Mezinárodní osvojení z ciziny je taktéž oprávněn provádět pouze ÚMPOD. Jedná se o proces osvojení dítěte z ciziny českými žadateli. Čeští žadatelé dávají souhlas s postoupením jejich dokumentace ÚMPOD a zahraničním orgánům v případě, že se do 3 let od jejich zařazení do evidence žadatelů o osvojení dítěte nepodaří krajskému úřadu najít vhodné dítě v ČR. Osvojení lze zprostředkovat jen na žádost žadatele. Tuto žádost může zájemce o osvojení podat i v případě, že neprojevil snahu o osvojení českého dítěte, a tudíž žádá přímo zahraniční osvojení. Při procesu osvojení

⁴³ Bubleová a kolektiv: Základní informace o osvojení (adopci), 2018, str. 36 – doplněno o informace z webu ÚMPOD

⁴⁴ Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 244-254 – doplněno o informace z webu a dostupných dokumentů ÚMPOD

se tuzemský žadatel musí řídit zákony cizího státu a podmínkami vycházejícími z Haagské úmluvy. Smyslem Haagské úmluvy je zabránit únosům dětí a nelegálnímu obchodu s nimi, respektovat nejlepší zájem dítěte a jeho práva na přednostní péči v zemi původu, posléze uznání osvojení ve všech signatářských státech úmluvy. Je zřejmé, že využít asistence ÚMPOD a ostatních států Haagské úmluvy, je pro žadatele nejlepší volbou, jak z hlediska zákonnosti a nápomoci orgánů veřejné moci, tak z hlediska údajů o dítěti. Úřad kontroluje, jak je o dítě v ČR postaráno a zůstává v kontaktu se zemí původu dítěte, kde příslušnému úřadu podává informace. Usilovat o adopci dítěte bez vědomí ÚMPOD nebo o dítě, pocházející ze země mimo Haagskou úmluvu, je sice legální, jelikož ho zákon nezakazuje, ale velmi riskantní. Rizika jsou zejména v tom, že tento proces není upraven zákony ani úmluvou, dále není možno ověřit informace o zdravotním stavu a původu dítěte, včetně toho, zda je dítě tzv. právně volné a jeho adopci nic nebrání.⁴⁵

5.3.5 Osvojení zletilého

Právní úprava pro osvojení zletilého vešla v účinnost až v roce 2014 s novou podobou občanského zákoníku a zákonem o zvláštních řízeních soudních. Dřívější forma zákona na osvojení osoby starší 18 let nepamatovala. Nyní OZ stanovuje dva způsoby osvojení zletilého. Dle § 846 je možné osvojit zletilého, jen není-li to v rozporu s dobrými mravy a užijí se podmínky platné u osvojení nezletilého, že věková hranice mezi osvojencem a osvojitelem musí být minimálně 16 let a nesmí proběhnout mezi příbuznými.

- **Osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého** (§ 847), tedy svými právními účinky mění vztahy mezi rodiči a dětmi. Původní biologická vazba zaniká a vzniká nová s rodinou osvojitele. Zákon taxativně vymezuje čtyři okolnosti, ve kterých lze zletilou osobu osvojit. V první z nich se jedná o sourozence, kdy přirozený sourozenec adoptovaného byl adoptován tím samým osvojitelem. Dá se říci, že tímto

⁴⁵ Novotná aj.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 244-255 – doplněno o informace z webu a volně dostupných dokumentů ÚMPOD

je zde patrná snaha soudu o nerozdělování sourozenců, jelikož z psychologického i sociálního hlediska bývá citová vazba mezi sourozenci silná a pokud je to možné, je v zájmu obou žít pospolu. Osvojování sourozenců jsou však vedena odděleně, jako samostatná řízení. U nezletilého dítěte podává návrh osoba osvojitele, ale v případě zletilého je dle § 447 ZŘS nutné, aby se zletilý osvojenec k návrhu připojil. Není-li tato skutečnost v návrhu patrná, soud ve stanovené lhůtě vyzve navrhovatele o doplnění tohoto připojení. Pokud tak zletilý neučiní, soud návrh odmítne, protože už od počátku řízení musí být předložen soudu jasný souhlas zletilého s osvojením. Jestliže má zletilý omezenou svéprávnost, je mu pro účel řízení stanoven opatrovník.

Druhou okolností pro adopci zletilého je skutečnost, že návrh na osvojení byl předložen dříve, než osvojenec dosáhl 18 let. Třetí případ značí situaci, kdy osvojitel trvale pečoval o osvojenec ještě v době jeho nezletilosti. A poslední okolností je, stejně jako u nezletilých dětí, situace, kdy osvojitel chce adoptovat dítě svého manžela/manželky z předchozího vztahu.

- **Osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého** (§ 848 - § 849) je zvláštní formou osvojení. Nedochozí ke změně mezi osvojenecem a jeho biologickou rodinou. Na matrice jsou tedy nadále, jako rodiče, uvedeni biologičtí rodiče a údaj o osvojení se zapíše pouze do poznámky na nově vydaném rodném listu. Využívá se při výjimečných důvodech, kterými mohou být lidé bez pokrevních či právních potomků, nemající pokračovatele ve svém díle atp.⁴⁶

5.4 Poručenství – poručenská péče

Stejně jako předchozí formy je i poručenství jednou z možností výkonu náhradní rodinné péče o nezletilé, pokud poručník o dítě osobně pečuje. Poručenství je upraveno občanským zákoníkem v § 928 - § 942.

⁴⁶ Petrov a kolektiv: Občanský zákoník, komentář, 2017, str. 863-866

Soud ustanoví nezletilému dítěti poručníka v případě, že nezletilý nemá zákonného zástupce a to proto, že:

- zemřeli oba jeho rodiče nebo byli zbaveni rodičovské odpovědnosti,
- rodičům byl výkon rodičovské odpovědnosti pozastaven,
- rodičům byla omezena svéprávnost.

Poručník se stává zákonným zástupcem dítěte a má obdobná práva a povinnosti jako biologičtí rodiče dítěte, včetně jeho výchovy a správy jeho jmění, kromě vyživovací povinnosti, tu zákon nestanovuje. Pokud o dítě osobně nepečuje, stává se poručník pouze zákonným zástupcem dítěte.

Dle § 939 má poručník nárok na stejnou hmotnou podporu, jako osoba pěstouna, pečuje-li poručník o dítě osobně a trvale, jako by mu bylo svěřeno do jeho výhradní péče rozhodnutím soudu. Poručník podléhá stálému dozoru soudu, je odpovědný za řádné vykonávání své funkce. Pro každé rozhodnutí týkající se neběžných záležitostí dítěte musí mít poručník souhlas soudu (§ 933 - § 934).

Nepodaří-li se najít vhodnou osobu, je do funkce jmenován OSPOD, jako tzv. veřejný poručník nezletilého dítěte. OSPOD se stává poručníkem nezletilého i v případě, než se případná vhodná osoba role poručníka ujme.⁴⁷

5.5 Ústavní péče

Je na rozdíl od ostatních výše uvedených druhů náhradní rodinné péče, jedinou **formou náhradní péče, nerodinného, institucionálního typu**. Jedná se o kolektivní náhradní výchovu v ústavním zařízení. Ústavní péče je až nejkrajnější možností. Soud v součinnosti s OSPOD se vždy snaží svěřit dítě do některého z institutů náhradní rodinné péče než do ústavního zařízení. Bohužel jsou v životě dítěte situace, kdy ani soudu nezbývá jiná možnost. Soud vydá rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy, jestliže je jeho řádná výchova a příznivý tělesný, rozumový a citový vývoj narušený

⁴⁷ Petrov a kolektiv: Občanský zákoník, komentář, 2017, str. 925-935

natolik, že závažně ohrožují zájem dítěte. Dalším důvodem je, že rodiče nejsou schopni nebo se nechtějí o dítě starat, případně dokonce dítě zanedbávají, bijí nebo jinak ohrožují. Ustanovení § 971, odst. 3, OZ neudává nedostatečné bytové či majetkové poměry samy o sobě jako důvod pro odejmutí dítěte, jsou-li rodiče jinak způsobilí zajistit dítěti patřičnou výchovu a plnit další práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, je odnětí dítěte z péče rodičů realizováno až poté, co veškerá předchozí výchovná opatření OSPOD nevedla k nápravě.

Ústavní péči je možné nařídit nejdéle na 3 roky, ale je možné ji opakovaně prodlužovat o další 3 roky, pokud je to pro chránění zájmů dítěte třeba. Celkově až do dosažení zletilosti dítěte, avšak v případě závažných důvodů ještě o rok déle, tedy do devatenácti let. Soud je ovšem povinen minimálně jednou za 6 měsíců přezkoumat, zda důvody pro setrvání dítěte v ústavu stále platí a zda je možné zajistit dítěti buď náhradní rodinnou péči nebo návrat do původní rodiny. Za tímto účelem soud spolupracuje s OSPOD, který mu podá příslušné zprávy, včetně vyjádření názoru dítěte, a také vyzve rodiče k vyjádření se k dané věci. Pokud soud neshledá žádné důvody pro přetrvávání dítěte v institucionální péči, neprodleně ji ukončí a rozhodne o jiném druhu péče.⁴⁸

Mezi zařízení ústavní péče patří **dětská centra** (*dříve vedena jako kojenecký ústav*) (zpravidla do 3 let věku dítěte), **diagnostický ústav** (pro děti od 3 do 15 let věku, pro mládež od 15 do max. 19 let věku, který je určen jedincům s výchovnými problémy a poruchami chování), **dětský domov** (pro děti od 3 do 18 let), **dětský domov se školou** (od 6 let do ukončení povinné školní docházky, zpravidla pro děti s výchovnými problémy, které nemohou být vzdělávány mimo areál dětského domova), **výchovný ústav** (zvláště pro chlapce a dívky od 15 let, jedná se období dětského domova se školou, protože součástí ústavu je střední škola nebo učiliště) a v neposlední řadě **zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc**, která jsou využívána nejčastěji.

⁴⁸ Petrov a kolektiv: Občanský zákoník, komentář, 2017, str. 954-959

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je podle § 42 ZSPOD zřizováno pro ochranu dětí, které se ocitnou bez jakékoli péče. Dětem, jejichž práva, harmonický vývoj či život jsou závažně ohroženy. A také dětem, ať už psychicky nebo tělesně, týraným a zanedbávaným, ale i zneužívaným. Konkrétní výčet ochrany a pomoci je taxativně uveden v § 42a.

Pobyt dítěte zde je zpravidla krátkodobou záležitostí (max. 1 rok, viz níže) do doby, než se pro něho najde dlouhodobé řešení – rodiče si upraví své poměry, dohledají se příbuzní dítěte, bude jmenován poručník nebo než dojde ke svěření dítěte do náhradní rodinné výchovy. „*Umístěním do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc se řeší i situace, kdy je nalezeno dítě v kočárku na konečné stanici metra, rodič nevyzvedne dítě z mateřské školy a nejsou známi další příslušníci rodiny, nebo když se najdou děti-cizinci bez doprovodu na území České republiky.*“⁴⁹

Veškeré tyto případy nezaopatřených dětí se musí řešit rychle. OSPOD neprodleně podá návrh soudu na předběžné opatření podle § 924 OZ a § 452 a násl. ZŘS. Dle ZŘS musí soud o předběžném opatření rozhodnout bezodkladně do 24 hodin. K podání návrhu na výkon předběžného opatření, pro urgentní zajištění práv dítěte, je oprávněn jen OSPOD.

Celková doba pobytu dítěte v zařízení je různá v závislosti na okolnostech podání návrhu na jeho umístění. Bude-li se jednat o situaci, kdy rodiče nejsou na přechodnou dobu schopni dítě řádně vychovávat (§ 971, odst. 2, OZ), stanoví soud pobyt dítěti ve lhůtě maximálně 6 měsíců. Jestliže dojde k odejmutí dítěte z péče rodičů dle § 13a ZSPOD, bude dítěti nařízen pobyt v zařízení na nejdéle 3 měsíce.

Ve výjimečných případech je možnost s předchozím souhlasem OSPOD dobu prodloužit o jednu tolik, tedy až na 12 měsíců v prvním případě a na 6 měsíců ve druhém případě.⁵⁰

⁴⁹ Novotná aj: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 276

⁵⁰ Novotná aj: Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem, 2016, str. 276-315

6 Trestné činy proti rodině a dětem

Trestní zákoník, jakožto základní norma trestního práva, obsahuje nespočet trestných činů, které souvisí s dětmi. Ochrana dětí a mládeže se prolíná téměř celým předpisem. Ovšem pro účely této diplomové práce si uvedeme jen dva nejčastější trestné činy, které pracovníci OSPOD opakovaně řeší.

6.1 Neplnění vyživovací povinnosti

Jedná se o trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ. Pojem povinná výživa neznamená jen zajištění stravy jako takové, ale představuje rovněž bydlení, ošacení, hygienickou a zdravotní péči, včetně vzdělávání a přípravy na budoucí povolání. Je to tedy souhrn činností potřebných pro harmonický a všestranný vývoj nezpl. dítěte. Tento trestný čin vychází ze dvou skutkových podstat. První skutková podstata tkví v tom, že pachatel neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než 4 měsíce. V tomto případě je trest odnětí svobody až 1 rok (§ 196, odst. 1). Druhým příkladem je úmyslné vyhýbání zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného taktéž po dobu delší než 4 měsíce. Zde je trest odnětí svobody až 2 roky (§ 196, odst. 2).

Vyživovací povinnost vyplývá přímo ze zákona. Dle OZ vzniká na základě existujícího rodinně-právního poměru, z hlediska námi řešené problematiky tak nejčastěji vztah rodič-dítě a osvojitel-osvojenec. Zánik vyživovací povinnosti nastává v okamžiku, kdy je dítě neboli osoba oprávněná, schopna se žít sama a tuto skutečnost i prokázat.

Za neplnění vyživovací povinnosti se považuje vše, co osoba oprávněná nedostane, ačkoliv je to obsahem soudem stanoveného výživného. O tento trestný čin by se tedy jednalo i za situace, kdy by rodič povinný platit na dítě výživné, platil nižší částky, než má stanovené či by některou z jednotlivých plateb úplně vynechal. Za výživné dle znění § 196 se nepovažují občasná plnění během styku povinného rodiče s dítětem (např. zakoupení dárku). Nárok osoby oprávněné na výživné je nepromlčitelný a z hlediska práva je irelevantní se ho vzdát. Během prokazování trestného činu mají orgány činné v trestním řízení povinnost posoudit výši výživného, kterou byl povinný schopen platit, jelikož ani nedostatečné ekonomické poměry

nevyklučují trestní odpovědnost a nezavazují pachatele odpovědnosti za plnění vyživovací povinnosti na své děti. Pachatel nemůže své trestné jednání omlouvat tím, že má další vyživovací povinnosti k dětem z předchozích vztahů. V těchto případech se neplacení výživného u každého z dětí bere samostatně jako individuální trestný čin.

51

Pozn. autorky – návrh na výkon rozhodnutí o výživné na nezl. dítě lze podat i do nepravomocného rozsudku soudu. Jakmile se vydá rozhodnutí, rodič musí platit výživné a lze podat exekuci podle § 162 OSŘ.

6.2 Týrání svěřené osoby

Jedná se o úmyslný trestný čin týrání svěřené osoby dle § 198 TZ, k jehož spáchání stačí i dolus eventualis (§ 15, odst. 2, TZ). Objektivní stránkou je zájem státu chránit slabší stranu. V tomto případě se jedná o osoby svěřené jiné osobě do péče nebo výchovy. Z hlediska naplnění skutkové podstaty není podstatný způsob svěřeni. Dle judikatury se může jednat i o jen faktický vznik péče na základě konkludentního jednání. Nejčastěji se tak jedná o případy v rámci rodiny, kde obětí jsou zejména děti, případně senioři či jinak znevýhodněné osoby. Ovšem všechny tyto osoby mají společné, že se nemohou tomuto špatnému a trestnému jednání svévolně bránit. Pachateli tak mohou být rodiče, příbuzní nebo i jiné osoby podílející se na péči nebo výchově, tedy i učitelé či pečovatelé.⁵²

6.2.1 Syndrom CAN

Je syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (z angl. Child Abuse and Neglect syndrome). Jedná se o velmi častý úkaz v souvislosti s domácím násilím a výše uvedeným trestným činem. Zároveň je to také nejzávažnější jev, kterému pracovníci OSPOD čelí při práci s evidovanými rodinami.

⁵¹ Draštík a kol.: Trestní zákoník: komentář, 1.díl, 2015, str. 1052-1068

⁵² Draštík a kol.: Trestní zákoník: komentář, 1.díl, 2015, str. 1085-1089

Mezi **základní formy syndromu CAN** patří:

- **Fyzické týrání** – fyzické týrání představuje projevy násilí vůči dítěti, tedy bití, kopání, třesení, popálení, opařování, svazování, trhání vlasů nebo škrcení. Jedná se i o úmyslné hladovění, či trávení dítěte. Mezi projevy takového týrání řadíme modřiny, popáleniny a tržná zranění, otřes mozku nebo zlomeniny. Je patrná i změna chování dítěte, které se stává uzavřeným a pasivním, a začne se vyhýbat běžným činnostem, jako je například převlékání ve škole.
- **Psychické týrání** – je závažnou formou týrání, jelikož útočí na emoční vývoj dítěte. Dítěti je podsouváno, že je špatné, problémové a nemilované. Je častováno nadávkami a posměšky, je nedoceňováno až zavrhováno. Může mu být i vyhrožováno. Jsou mu zakazovány činnosti, které má rádo apod. Následky týrání jsou pocity méněcennosti, přecitlivělost, depresivní stavy, nedůvěřivost, zhoršení školních výsledků atd.
- **Sexuální zneužívání** – můžeme rozdělit na bezdotykové a dotykové. Za bezdotykové sexuální zneužívání se považuje slovní obtěžování, exhibicionismus, nucení dítěte vysvléknout se před dospělým, které je často doprovázené sebeukájením dospělé osoby apod. Dotykové sexuální zneužívání znamená kontakt s dítětem, jako je přehnané mazlení, intimní osahávání dítěte či nucení dítěte k osahávání intimních partií dané osoby. Tyto projevy však dále eskalují přes sexuální útok až k samotnému znásilnění dítěte. Následky bývají velmi závažné, protože ve většině případů se jedná o dlouhodobou záležitost. Jedná se o celkové zhoršení stavu dítěte, pocity strachu či hanby. Dítě často trpí depresemi a má sebedestruktivní nebo sebevražedné sklony.
- **Zanedbávání** – je pravděpodobně nejčastější formou CAN syndromu, protože v mnohých případech vychází i ze sociálních, ekonomických a případně i kulturních aspektů rodiny. Zde mluvíme o celkovém zanedbávání dítěte a jeho potřeb. Tedy od nedostatečného dohledu, stravy, odívání nebo hygieny. Přes zanedbání fyzického a psychického zdraví, včetně osobnostního rozvoje a

vzdělání. Mezi projevy řadíme fyzickou i psychickou zanedbanost, podvýživu, zápach a infekce z nedostatku hygieny anebo nedoléčené zranění či nemoc.⁵³

Další formy syndromu CAN:

- **Systémové týrání a sekundární viktimizace** – sekundární viktimizace neboli také druhotné ubližování, představuje situace, kdy se dítě stalo obětí například sexuálního zneužívání a nesprávným postupem úřadů je mu znovu ubližováno (např. špatně vedený výslech atd.). Systémové týrání znamená, že je dítě týráno systémem, který by jej měl primárně chránit. V sociálně právní oblasti může být příkladem právě samotné odebrání dítěte z rodiny i přes to, že by šla situace řešit jinak. Dalším často uváděným příkladem je přetěžování dětí vzdělávacím systémem, kdy se u dítěte může vyvinout až školní fobie.
- **Syndrom by proxy (v zastoupení)** – Jedná se o způsoby, kdy rodič záměrně a promyšleně škodí svému dítěti, aniž by uvažoval nad následky takových činů. Rodič si například vymýšlí příznaky nemoci u dítěte, a to je vystavováno zbytečným vyšetřením, braním léků nebo i operacím. V tomto případě se často jedná o osobu psychicky narušenou nebo s tendencí k přehnané péči.
- **Organizované zneužívání dětí** – je závažné zneužívání dětí skupinou pachatelů. Jedná se o výrobu dětské pornografie, dětskou prostituci, sexuální turismus nebo obchodování s dětmi.
- **Rituální zneužívání** – je pro dnešní společnost naprosto nepochopitelné a zavrženíhodné. V podstatě se jedná o projevy základní podoby syndromu CAN, ale jsou dále spojovány s nějakým rituálem a nadpřirozeností. Příkladem můžeme uvést rituální vraždy novorozeňat pro jejich čistotu v různých sektách, ale i například odmítnutí pomoci dítěti, jako je například transfúze, které taktéž některé sekty, a dokonce náboženství zakazují.⁵⁴

⁵³ Pemová, Ptáček: Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi, 2012, str. 169-174

⁵⁴ Dunovský a kolektiv: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, 1995, str. 97-102

7 Empirický výzkum

Předním zájmem jakékoliv činnosti správního orgánu týkající se dítěte musí být nejlepší zájem a blaho tohoto dítěte, tak jak stanoví Úmluva o právech dítěte a další právní předpisy. Je nutné však brát ohled na zákonné zástupce a osoby pečující a činit pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.

7.1 Cíl a metodika

Metoda výzkumu odpovídá spíše kvalitativním typům výzkumů. Postup výzkumu „ex post facto“, s využitím poznatků případových studií (kazuistik) je retrospektivního typu. Smyslem je nejprve získání raději menšího počtu dat, které jsou následně detailně prostudovány a interpretovány. V kazuistikách, zaměřených na jednotlivé typy péče o dítě, jsou hledány podrobné charakteristiky případu. Autorka se zde snaží zachytit a charakterizovat celistvost vztahů a souvislost příčin a zvolených postupů. Jedná se tedy o podrobné studium individuální situace dítěte v reálném kontextu, doplněné o přímé pozorování.

Sběr dat k výzkumu probíhal během absolvování praxe, zejména byla využita technika volného rozhovoru s odbornými pracovníky a osobami spolupracujícími s poradenským centrem. Nejdůležitější technikou pro tento výzkum však je studium spisové dokumentace klienta.

Cílem výzkumu je z případových studií zjistit efektivitu a správnost postupů a rozhodování příslušných orgánů, tedy zajištění ochrany zájmů nezletilých v soudní, správní i trestně právní rovině dle de lege lata. Vhodnost a účinnost postupů byla posuzována jak z hlediska zákonnosti, tak i z hlediska skutečného vlivu na dítě. Dalším záměrem je kazuistiky zhodnotit, výsledky posoudit a případně navrhnout úpravy de lege ferenda.

7.2 Případové studie

Pro empirický výzkum této diplomové práce byly vybrány případové studie zaměřené na konkrétní případy z 6. a 7 kapitoly teoretické části. Jedná se tedy o kazuistiky z oblasti odebrání dítěte z biologické rodiny a s tím souvisejí trestnou

činností. Celkově se jedná o devět případových studií, které demonstrují jednotlivé typy náhradní péče.

Kazuistiky pro propojení výkladu 5. kapitoly zde nebudou přímo uvedeny, jelikož jednotlivé typy opatření sociálně právní ochrany byly uvedeny v empirickém výzkumu bakalářské práce autorky. Ovšem jak víme z teoretické části, výchovná opatření sociálně právní ochrany vždy předchází odebrání dítěte, proto se opatření, jako je např. nařízení dohledu, vyskytuje i v těchto případech.

Pro účely empirického výzkumu byly sledovány a popsány případy z praxe za období dvou až tří let.

Jelikož se jedná o spisovou dokumentaci nezletilých, která je vedena v rámci poskytování sociálně právní ochrany podle § 54 – 55 ZSPOD a směrnice MPSV 2013/26780-21 pod označením **Om (tj. ohrožená mládež nebo také ochrana mládeže)**, není možné uvádět čísla spisu ani jiná personální data z důvodu ochrany osobních údajů. Spis každého dítěte se vždy označí spisovou značkou *Om* a uvede se pořadové číslo a rok zápisu. Některé spisy měly i více než 150 stran, proto jsou do případových studií vybrány jen základní informace.

Právě z těchto důvodů jsou kazuistiky sepsány v „omezeném rozsahu“. Z hlediska zákonné ochrany osobních údajů, jsou samozřejmě křestní jména a další osobní data klientů pozměněna, aby nebyla možná identifikace rodiny, a tudíž není ani uvedena spisová značka. Celkový rozsah informací v kazuistikách je kvůli své **citlivosti a obsáhlosti zobrazen tak, aby bylo možné jej se souhlasem publikovat.**

7.2.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby, pěstounská péče, poručenská péče

Kazuistika I – svěření dítěte do péče jiné osoby

- na Orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) se dostavila babička (matka matky) nezletilé Karolíny, nar. 2010, kde uvedla, že holčičku skoro každý konec týdne večer hlídá... matka se pro ni vždy vrátila, ovšem nyní se matka neobjevila a nezletilá je u nich již 14. den... matka nebere telefon...

- matka dítěte byla vedena na OSPOD již dříve, kde byl stanoven dohled nad výchovou nezletilé (dle § 13 ZSPOD). Dítě působilo podvyživně, matka měla dříve psychické problémy, nyní by měla být bez obtíží... otec v rodném listě neuveden...

- OSPOD v součinnosti s Policií ČR zjišťuje, že matka má nastoupit do výkonu trestu na půl roku... vzhledem k tomu, že babička projevila zájem o nezl. Karolínu pečovat s tím, že matka dítěte bude schopná hradit výživné a jedná se o dobu šesti měsíců. Navíc i babička má vyživovací povinnost vůči vnučce... OSPOD proto pomůže babičce s podáním návrhu na zahájení řízení o svěřeni dítěte do péče třetí osoby... Karolína byla následně rozhodnutím soudu, po dobu výkonu trestu matky, svěřena do péče babičky (dle § 953 a násl. OZ) ... OSPOD pravidelně každé 3 měsíce prováděl dohled (dle § 13 ZSPOD) ... babičku tak sociální pracovnice navštívila dvakrát, Karolína byla u babičky spokojená...

- po ukončení výkonu trestu u matky, která nadále již neměla zájem o nezl. Karolínu pečovat a dále neplnila vůči nezletilé vyživovací povinnost a babička byla ve finanční tísní, bylo ze strany OSPOD doporučeno, aby si babička podala návrh na změnu ve smyslu pěstounské péče...

Kazuistika II – pěstounská péče (přímá příbuzenská) + neplnění vyživovací povinnosti otcem nezl. dětí

- na OSPOD bylo anonymně nahlášeno ohrožení výchovy dítěte... sociální pracovnice OSPOD neprodleně provádí šetření v rodině (dle § 52 ZSPOD)... ze spisu bylo zjištěno, že mj.: - nezletilý syn Pavel, nar. 2015 nemá všechna povinná očkování, matka se dostavuje k doktorce zřídka... rodina žije v malém bytě a mají existenční problémy...

- matka je v současnosti na mateřské dovolené s tříměsíční dcerou, dcerka Kateřina vypadala v pořádku, ovšem dětská postýlka byla ve velmi špatném stavu, pročůrané peřinky, špinavé zdi a koberec v okolí postýlky...

- otec dětí v současné době na existenčním minimu, čelí exekuci za neplacení výživného na dceru z předchozího manželství, kde dcera je v péči matky a otec má

stanovené návštěvy... s nynější partnerkou a matkou Pavla a malé Kateřiny jsou dle vyjádření matky zasnoubeni...

- OSPOD tedy rodinu poučil a dále provádí na žádost soudu dohled nad výchovou (podle § 925 odst. 1, písm. b) OZ) ... matka přislíbila, že vše uvede do pořádku... otec nejevil příliš velký zájem o nastalou situaci, spíše se vyjadřoval k závazkům a dceři z předchozího vztahu...

- o tři měsíce později, OSPOD znovu provádí dohled, vyžádána zpráva od lékaře a z mateřské školy, kam nezletilý dochází... dětská lékařka uvádí, že matka stále nereaguje a nepřivedla ani nejmenší dceru... v mateřské škole malý Pavel bere hračky ostatním dětem a občas je agresivní... v obydlí je však uklizeno, matka doma s dětmi, otec v době návštěvy na nákupu...

- matka se po dvou týdnech od poslední návštěvy sociální pracovnice sama dostaví na OSPOD, kde uvede, že ji její snoubenec opustil a odmítá jí dávat peníze na jejich dvě děti...

- otec stále neplní vyživovací povinnosti na své děti, nehradí již ani nájemné za byt... tímto se dopouští trestného činu zanedbání povinné výživy (dle § 196 trestního zákoníku) ... matka je vystěhována z bytu na ulici... přestává komunikovat s OSPOD...

- o pár dní později je Policií ČR přivolána k nádraží sociální pracovnice, která děti poznává... Obě nezletilé děti zde byly zanechány s dopisem, že jejich matka se jich vzdává a už takto nemůže dál žít, v dopise je ovšem kontakt na dědečka nezletilých... Děti jsou ihned vyšetřeny dětským lékařem a následně převezeny do Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc dle § 42 ZSPOD ...

- OSPOD neprodleně kontaktuje širší rodinu o umístění dětí do Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, přednostně dědečka

- dědeček, otec matky, je tak okamžitě kontaktován, zdali si vnoučata je ochoten vzít do péče... Pan Josef s péčí o děti své dcery souhlasí...

- dědeček si tedy podává návrh na svěřeni vnoučat do pěstounské péče a zároveň i návrh na vydání předběžného opatření na svěřeni do péče v součinnosti s OSPOD (jelikož jde o řízení k úpravě poměrů nezl. dětí postupuje soud podle zákona o zvl. řízeních soudních, jedná se tak o okamžité zajištění poměru předběžným opatřením dle

§ 452 - § 454 ZŘS) ... (návrh i předběžné opatření musí být podáno ve stejný den, a to z důvodu dávek pěstounské péče, tak může pobírat dávky od vydaného předběžném opatření)

- Okresní soud Praha-východ předběžné opatření vydal a svěřil děti do péče dědečka, zároveň zahájil řízení o pěstounské péči (bezodkladně dle ustanovení § 468, odst. 3, ZŘS), dědeček si děti převzal po vydaném předběžném opatřením... Po třech měsících proběhlo soudní řízení a děti byly svěřeny do pěstounské péče prarodiče...

- po vydaném předběžném opatření dědeček, jakožto osoba pečující uzavřel Dohodu o výkonu pěstounské péče s organizací, která má patřičné pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí, pravidelně je kontrolována pěstounská péče min 1x za dva měsíce (dle práv a povinností vyplývajících z dohody) ... OSPOD kontroluje dítě v pěstounské péči 1x za 6 měsíců (dle § 925 odst. 1, písm. b) OZ) a podává zprávu soudu (dle odst. 2 § 925 OZ, který tak sleduje účinnost svého rozhodnutí).

Kazuistika III – pěstounská péče (dlouhodobá, tzv. klasická)

- mladé čerstvě plnoleté matce Erice, která stále ještě studovala, se v roce 2007 narodil syn Ondřej... otec, zřejmě na přání matky, na matrice neuveden... mladá matka se o dítě snažila pečovat, vzhledem k jejímu věku a rodinnému prostředí však byla její péče nedostatečná...

- poměry v rodině Eriky nebyly dobré a také díky tomu byli rodiče Eriky pro OSPOD známou firmou... jedná se o problémovou rodinu, kde dva sourozenci novopečené matky Eriky byli odebráni z důvodu ohrožování výchovy a týrání otcem...

- Eričina matka se se svým druhem a otcem dětí nakonec rozešla, postavila se na nohy a starala se o dříve nezletilou Eriku relativně dobře, proto byla na rozdíl od svých sourozenců ponechána v péči matky...

- Erika péči o svého syna nezvládá, individuální plán ochrany dítěte se nedaří plnit (individuální plán ochrany dítěte je zpracováván povinně pro vyhodnocení situace dítěte dle § 10, odst. 3, písm. c) - d) ZSPOD) ... babička Ondřeje, matka Eriky, se o malého odmítá starat, je přesvědčena, že Erika jen dělá ostudu rodině a nechce mít s vnukem nic společného...

- OSPOD se nezletilého ujímá... je kontaktována širší rodina dítěte, ovšem v tomto případě není nikdo, kdo by se v té době o tříletého Ondřeje postaral... Ondřej je převezen do Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc dle § 42 ZSPOD... dítě je ihned nahlášeno na Krajský úřad jako dítě vhodné pro náhradní rodinnou péči...

- Krajský úřad vybírá vhodnou pěstounskou rodinu, která již byla zařazena do seznamu osob vhodných stát se pěstouny...

- pěstounská rodina je informována o dítěti... pěstouni mají možnost prvního kontaktu s dítětem... posléze za asistence sociální pracovnice je dítě seznámeno s pěstounskou rodinou, tedy proběhl proces tzv. párování...

- došlo k navázání kontaktu mezi dítětem a budoucími pěstouny... následně si žadatelé podali návrh na předpěstounskou péči... Okresní soud Praha-východ ustanovuje opatrovníka k řízení (§ 469, odst. 1, ZŘS) ... soud svěřil nezl. Ondřeje do předpěstounské péče... po třech měsících si podali návrh na svěřeni do pěstounské péče... soud návrhu vyhověl a svěřil Ondřeje do společné péče navrhovatelů...

- po nabytí právní moci rozsudku uzavřeli pěstouni Dohodu o výkonu pěstounské péče s organizací s pověřením k výkonu sociálně právní ochrany dětí, tj. poradenského centra... (z této dohody plynou práva a povinnosti osob pečujících např. povinnost se vzdělávat min 24 hodin v daném roce; být v pravidelném osobním kontaktu min 1x za dva měsíce; právo na zajištění osobní péče o dítě atd)

Kazuistika IV – pěstounská péče na přechodnou dobu

- Tereza se narodila v roce 2017. Její matka byla psychicky nevyrovnaná, dříve se léčila ze závislosti na alkoholu, s otcem dítěte nežila... otec nezletilý v rodném listu uveden, výživné hradí, v současné době je v zahraničí a s dcerou se tak nestýká...

- matka se během své protialkoholní léčby seznámila s nynějším partnerem, který se taktéž léčil ze závislosti na alkoholu a drogách... v současné době po ukončení léčby, jak uvedl, holduje již jen marihuaně... rodina se dostala do hledáčku OSPOD po kontaktování Policii ČR... bylo uvedeno domácí násilí mezi partnery, kterému byla malá Tereza přítomna...

- matka byla partnerem opakovaně slovně i fyzicky napadána. Policie ČR agresora několikrát z bytu na deset dní vykázala (Institut vykázání je upraven zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, § 44) ... matka ovšem trestní oznámení nepodala, a tak se toto neustále opakovalo... nezletilá vypadala v pořádku, stanoven dohled OSPOD (§ 13 ZSPOD) ...

- jak se následně ukázalo matka na doporučení OSPOD nedbala... situace v rodině se znovu velmi vyhrotila, otec byl za asistence Policie zadržen a později převezen do léčebny, matka z důvodu zranění převezena do nemocnice... Tereza měla také modřiny a byla viditelně traumatizovaná, nereagovala na podněty... nezletilou si převzala sociální pracovnice...

- později bylo zjištěno, že partner pro znovu užívání drog a nekontrolovatelné agresivní a paranoidní chování umístěn v psychiatrické léčebně, měl by se léčit minimálně 8 měsíců... u matky bylo kromě otřesu mozku a zlomené ruky dle toxikologie prokázána přítomnost pervitinu a alkoholu... matka uvedla, že jí k tomu přinutil partner...

- po propuštění z nemocnice však matka znovu experimentovala s alkoholem a nebyla tedy schopna péče o Terezu. Byl tedy kontaktován otec dítěte, který se stále nacházel v zahraničí a po dobu cca jednoho roku se zatím stále nemohl ujmout péče o svou dceru... ovšem na dceru hradí výživné a po návratu do ČR by o nezletilou měl zájem...

- aby se zabránilo umístění Terezy v ústavním zařízení, byla kontaktována rodina, která je vedena v seznamu osob pečujících, tj. pěstounů na přechodnou dobu (momentálně bez dítěte v péči) ...

- Tereza byla tedy umístěna do pěstounské péče na přechodnou dobu v této rodině... matka docházela na léčbu, o dceru začala postupně projevovat zájem... několikrát dítě navštívila na předem dohodnuté schůzce v prostorách poradenského centra za asistence sociální pracovnice...

- Tereze se u pěstounů daří dobře... matka prvního půl roku docházela na léčbu, o dceru jevila zájem a bylo realizováno několik schůzek s pěstouny, během nichž si s Terezou hrála a situace se jevila velice nadějně... matka uváděla, že po skončení léčby a získání životní jistoty bude podávat žádost o svěřeni dítěte zpět do své péče...

bohužel o měsíc později zcela přestala komunikovat jak s pěstounskou rodinou, tak i se sociálními pracovníky a o Terezu nejevila sebemenší zájem...

- OSPOD proto neprodleně kontaktoval otce dítěte, který by již měl být na cestě zpět do ČR... otec uvádí, že se mu pracovní povinnosti prodloužily o tři měsíce...

- OSPOD tedy podává návrh (předběžným opatřením podle § 454 ZŘS) na prodloužení pěstounské péče (maximálně může být nezl. v pěstounské péči na přechodnou dobu jeden rok), než se otec vrátí a bude schopen se o nezletilou postarat... soud tomuto předběžnému opatření vyhověl...

- po návratu otce byla nezl. Tereza svěřena do péče otce, kde byl stanoven soudní dohled nad výchovou dítěte (§ 925 odst. 1, písm. b) OZ) ... opakovaně bylo sociální pracovníci zjištěno, že Tereze se daří u otce dobře a otec se o ni vzorně stará... následně byla stanovena vyživovací povinnost vůči Tereze její matce... ta však zatím svou povinnost neplní...

- na matku byl podán návrh na výkon rozhodnutí pro neplnění vyživovací povinnosti a též trestní oznámení... (neplacením výživného na nezletilou, která je v péči otce, se po 4 měsících, matka dopouští trestného činu dle § 196 trestního zákoníku... Policie tak následně může vůči matce zahájit úkony trestního řízení) ...

Kazuistika V – poručenská péče + týrání

- Lukáš narozený v roce 2009 měl až do svých 8 let naprosto spokojený život. Otec je vyučený zedník a pracuje na stavbách, matka vystudovala střední odbornou školu a pracuje v administrativě...

- do evidence OSPOD se rodina dostala před dvěma lety po tragické dopravní nehodě, kde matka dítěte zahynula, otec byl cca 4 měsíce v nemocnici s vážnými zraněními s následnou rehabilitací v lázních... o Lukáše se tedy měl minimálně půl roku starat dědeček ze strany otce...

- otec se ujal péče o syna po návratu z rehabilitačního zařízení, ze začátku bylo vše v pořádku, ale dále během dvou měsíční péče otce bylo na OSPOD doručeno oznámení ze ZŠ, kterou nezletilý navštěvuje... škola uvádí, že chlapec se prospěchově velmi zhoršil, je nesoustředěný, uzavřený, působí unaveně a zanedbaně...

- sociální pracovnice provedla šetření v místě bydliště otce a provedla pohovor s dítětem (§ 52 ZSPOD) ... z tohoto ve spisu uvedeno, že: ... - dům není veden v přílišné čistotě, nevyfluxováno, pavučiny v rohách místnosti, v kuchyni neumyté nádoby, ve spíži plíseň... dle výpovědi otce se jedná o chlapeckou domácnost... - Lukáš je pobledlý a hubený, má špinavé oblečení... údajně se jedná o domácí oblečení... během pohovoru nezletilý pil čaj z hrnečku a při pití se omylem polil... otec chlapce počastoval urážkami, že má „volšové ruce a je pako“ atd... dítě od té doby bylo velmi zamlklé...

- dále bylo zjištěno, že otec takto se synem hovoří často, je to dle něj normální... když něco provede nebo rozbije, dostane za to nařezáno jen občas... jedná se prý jen o „výchovné plesknutí“ ...

- OSPOD tedy ihned k ochraně dítěte žádá okresní soud o vydání předběžného opatření na svěřeni dítěte do péče dědečka, který má zájem o vnuka pečovat... neprodleně podává podnět na Policii ČR k prošetření, zda není naplněn trestný čin týrání svěřené osoby dle § 198 trestního zákoníku...

- Policie ČR věc šetří, je stanoven soudní znalec, který v rámci trestního řízení uvedl směrem k dítěti, že došlo nejenom k fyzickému týrání, ale i vážnému psychickému poškození dítěte... zároveň byl podán návrh na zbavení otce rodičovské odpovědnosti... soud prvního stupně návrhu vyhověl a otce zbavil rodičovské odpovědnosti (§ 871, odst. 2, OZ) ... vzhledem k situaci, že nezletilý neměl zákonného zástupce, tak soud ustanovil dítěti poručníka a zároveň i svěřil nezl. do poručické péče dědečka...

- otec nezl. byl odsouzen k odnětí svobody... vzhledem k tomu, že samotný výrok o poručnické péči neomezuje otce v možnosti práva se se synem stýkat a hrozí tedy možnost kontaktu otce se synem po uplynutí trestu, tak OSPOD podal podnět na zahájení řízení o zákazu styku otce se synem... v rámci soudního řízení a dostatečných důkazů (kdy bylo prokázáno, že otec synovi i dědečkovi vyhrožoval, že si ho najde a zbije ho za to, co proti němu vypovídal) soud tedy styk otce s nezl. Lukášem zakázal (dle § 891 odst. 2, OZ) ...

- otci bylo stanoveno výživné k rukám státu (zbavení rodičovské odpovědnosti nezabavuje rodiče vyživovací povinnosti (§ 874 OZ)) ... dědeček a nezletilý je

zabezpečen dávkami pěstounské péče, o které si požádal... dále stejně jako v případě pěstounské péče má povinnost uzavřít Dohodu o výkonu poručnické péče s organizací s pověřením k výkonu sociálně právní ochrany dětí nebo s příslušným OSPOD.

7.2.2 Osvojení

Kazuistika VI – adopce se souhlasem rodičů

- Ivana, roč. 1998, sama pochází z dětského domova, ze kterého v 18 letech odešla a začala pracovat jako prodavačka v supermarketu, s kamarádkou (taktéž z původního dětského domova) si pronajaly menší byt 2+1... v práci se seznámila s kolegou a proběhl mezi nimi krátký román, při němž Ivana otěhotněla... nejdříve chtěla jít na přerušování těhotenství, ale její partner ji tuto možnost rozmluvil... bohužel pro Ivanu, krátce před termínem porodu její partner zmizel...

- Ivana tedy zůstala sama, porodila zdravého syna a pojmenovala ho Michal, otce v rodném listě neuvedla... vzhledem k prodělanému rozchodu byla lehce traumatizovaná a trpěla také poporodní depresí... díky komplikovanému porodu a jejímu špatnému psychickému stavu byla po dobu tzv. šestinedělí hospitalizována v nemocnici... ačkoli dle psychologa projevovала snahu, péče o dítě jí příliš nešla...

- když se její stav stabilizoval a zároveň uplynulo šestinedělí, rozhodla se Ivana dát syna k adopci. Domnívala se, že nebude dobrou matkou, což odůvodnila i svým vlastním pobytem v dětském domově...

- po propuštění z nemocnice se i se synem dostavila na OSPOD, kde sdělila, že chce dát dítě k adopci... sociální pracovnice jí vysvětlila postup (nutné, aby matka u soudu dala souhlas s osvojením, pak nebude účastník řízení o osvojení, souhlas může dát po ukončeném šestinedělí) a dítě předala do Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc s tím, že bude kontaktovat pěstouny na přechodnou dobu... po té, co byli vybráni volní pěstouni na přechodnou dobu, OSPOD podal návrh na vydání předběžného opatření (§ 454, ZŘS) a nezletilý byl svěřen do pěstounské péče na přechodnou dobu (§ 452, odst. 2, ZŘS) ...

- matka se dostavila k soudu a dala souhlas s osvojením nezletilého (osobním prohlášením vůči soudu, jak stanovuje § 810 OZ) ... Michal byl tedy „právně volný“ pro osvojení, byla mu vybrána vhodná rodina a soud ho následně svěřil do předadopční péče manželů Novákových...

- před převzetím do předadopční péče probíhalo tzv. postupné seznamování s nezletilým za asistence pěstounů na přechodnou dobu, celý proces předání a soudního řízení trval cca 3 měsíce, Michalovi bylo 5 měsíců...

- po dalších šesti měsících si Novákovi podali návrh na osvojení (dle zákonné podmínky OZ) ... nezl. Michal byl tedy „plně“ osvojen až v 11 měsících ...

Kazuistika VII – adopce bez souhlasu rodičů

- matka drogově závislá na pervitinu v červnu 2018 porodila dceru... nedala jí ani jméno a hned, jak to bylo možné, odešla z porodnice, kde dítě zanechala svému osudu...

- na místo byla hned přivolána pracovnice OSPOD, která dítě předala do Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dle § 42 ZSPOD, jelikož se dítě ocitlo bez jakékoliv péče) a dále se snažila dohledat biologickou matku, či kontaktovat někoho blízkého dítěti... toto ovšem bylo zcela bezúspěšné...

- matka zjevně nejevila o dítě zájem... zároveň byl OSPOD ustanoven kolizním opatrovníkem ... OSPOD jako opatrovník dítěte podává podnět soudu na zahájení řízení o rozhodnutí o vyslovení nezájmu rodiče o dítě (§ 14 ZSPOD) ... soud rozhodl po třech měsících, matka již nebyla účastníkem řízení (§ 432 ZŘS) ...

- dítě tak nemělo zákonného zástupce a bylo nutné mu ustanovit poručníka (OSPOD)... mezitím bylo dítě z rozhodnutí soudu předáno do pěstounské péče na přechodnou dobu, aby nemuselo pobývat v Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc zbytečně dlouho...

- u pěstounů na přechodnou dobu se dítěti vedlo dobře... OSPOD hledal dítěti vhodnou rodinu pro jeho osvojení...

- dítě je již v pěstounské péči na přechodnou dobu 6 měsíců, kde nadále dobře prospívá, ale již je pro dítě vybrána vhodná rodina k osvojení... adoptivní rodina se má s nezletilým v nejbližší době seznámit...

- probíhá první navázání kontaktu dítěte s vhodnou rodinou, tomuto je přítomna přechodná pěstounka a sociální pracovnice... proces se vyvíjí dobře...

- náhle se však situace komplikuje... dochází tak k tomu, že pěstouni si podali návrh na osvojení tohoto dítěte (§ 796 OZ) s tím, že mezi nimi došlo k navázání citového vztahu (jedná se o tzv. přímou adopci – zde jde o vžitý pojem používaný společností v rámci sociálně právní ochrany dětí a s ní souvisejícího rodinného práva, kde v § 796 OZ rozhoduje soud na návrh osoby, která chce dítě osvojit) ...

- soud v zájmu dítěte návrhu vyhověl (bohužel i takto se dá zneužít pěstounská péče na přechodnou dobu) ...

7.2.3 Ústavní péče

Kazuistika VIII – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc + týrání se syndromem CAN

- Eliška se narodila v roce 2011 do neúplné rodiny. Otce nikdy nepoznala, ani nebyl v rodném listu uveden, žila tedy jen s matkou... matka je rozvedená, z předchozího manželství má ještě 15letého syna, který žije u svého otce, exmanžela matky... v současné době je matka bez partnera, pracuje a stará se o svou dceru, se synem se vidí 1x za 14 dní o víkendu a některé svátky dle dohody s otcem syna...

- matka byla vedena na OSPOD v jiném městě už před rozvodem s bývalým manželem, kvůli rozporu při svěřeni syna do péče, mj. oba dva žádali předběžným opatřením dítě do své výhradní péče, to ale soud zamítl... matka tehdy otci vyhrožovala a chovala se agresivně... bylo doporučeno sezení s mediátorem dle § 12 ZSPOD ... následně byl syn svěřen do péče otce s výše zmíněným kontaktem s matkou dle dohody...

- do evidence OSPOD v souvislosti s Eliškou se matka dostala při nástupu nezletilé do ZŠ, kde Eliška v eseji „Jaká je maminka?“ uváděla nepatřičné

informace... a i následně na hodině výtvarné výchovy kreslila poněkud depresivní obrázky, včetně matky s páskem v ruce... škola tedy tyto skutečnosti oznámila na OSPOD, kde výchovná poradkyně uvedla, že nezletilá je poslední dobou apatická a shledala modřiny na předloktí...

- OSPOD provádí šetření v rodině (§ 52 ZSPOD) ... matka doma nezastižena, přítomen byl muž, který se sociální pracovníci představil jako nový partner matky a vůči pracovníci se choval nadřazeně, nechápal, co u nich pohledává... bydlení bylo uklizeno, pokoj Elišky vybaven přiměřeně k věku...

- partner uvedl, že s Eliškou má dobrý vztah a že modřiny na ruku si způsobila sama, je prý hodně divoká a pořád padá...později přichází domů matka, ze které je cítit alkohol... Eliška je nyní nervóznější, je poslána matkou psát úkoly... během šetření matka vysvětlila, že Eliška má bujnou fantazii a také, že trpí ADHD a tak je její výchova někdy náročná, dítěti by však neublížila... sociální pracovníce se domluví s matkou na návštěvě v průběhu dalšího měsíce a požádá o zdravotní dokumentaci od lékařky k nahlédnutí při příští návštěvě....

- následující měsíc se vše vyvíjí normálně... dle lékařky dívka trpí ADHD, jinak prospívá... situace v rodině stabilní, školní výsledky průměrné... tento stav trvá přibližně půl roku do doby, než se na OSPOD dostaví sousedka rodiny, kde uvádí, že z bytu je slyšet rány a křik...

- dochází k dalšímu šetření... v bytě nalezena pouze matka s dcerou, obě mají pohmožděniny v obličeji a na ruku... partner se v bytě nenacházel a dle matky odešel po včerejší hádce... poslední čtvrt rok jim to prý příliš neklapalo... matka z problémů s partnerem viní dceru Elišku, ta si prý vymyslela, že jí partner matky sexuálně obtěžoval, on to popíral a matka mu věří... Eliška je podle ní poslední dobou nezvladatelná a vymýšlí si... dostala proto za lhaní nařezáno páskem od matky a ještě „pár facek“ od partnera, aby měla tzv. důvod rvát... matka se také domnívá, že dcera jí vztah nepřeje...

- sociální pracovníce se za nezl. Eliškou zastavila ve škole, aby s ní provedla pohovor, jak na situaci doma nahlíží ona (dle § 52 ZSPOD – škola je dle tohoto ustanovení také povinna tento rozhovor umožnit a sociální pracovník je oprávněn i k pořízení zvukového záznamu rozhovoru) ... Eliška uvedla, že jí partner matky chodí v

noci osahávat, nutí ji, aby i ona sahala na jeho intimní partie, ale že to dle něj není nic špatného a je to jen hra... Elišce se ale tato „hra“ nelíbí, říkála to mamince, ale ta jí nevěří a ještě ji zbije za lhaní...

- vzhledem k vyjádření nezletilé a důvodné obavy, že její tvrzení je pravdivé, OSPOD přijal opatření dle zákona, dítě umístí do Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc podle § 42 ZSPOD, zajišťuje lékařské vyšetření, podává podnět na Policii ohledně možného sexuálního zneužívání... (nahlášení skutečností na Policii a poskytování informací orgánům činným v trestním řízení v případě podezření na spáchání trestného činu na dítěti je povinností OSPOD dle § 51, odst. 5, písm. b) ZSPOD... a také dále dle písm. a)2.) OSPOD poskytuje údaje pro samotné zahájené trestní řízení...) ... (spolupráce OSPOD s ostatními orgány je tedy velice důležitá) ...

- ze strany Policie ČR je zahájeno trestní řízení, stanoven soudní znalec, trestní řízení je vedeno nejen vůči příteli matky, ale také proti matce...

- ze spisu vyplynulo, že byl přítel matky odsouzen... matka byla odsouzena podmíněčně...

- nezletilá byla svěřena do ústavní výchovy a zároveň nahlášena jako dítě vhodné pro náhradní rodinnou péči...

Kazuistika IX – ústavní výchova

- Rodiče nezl. Jakuba, narozeného v roce 2006, se v roce 2015 rozvedli... dítě bylo svěřeno do střídavé péče rodičů... z počátku se tato nová situace rodiny a s ní související úprava poměrů jevila jako bezproblémová...

- v polovině roku 2018 však nastal zlom... oba exmanželé si našli nové partnery... Jakubova matka otěhotněla... měla rizikové těhotenství a musela hodně odpočívat, často bývala i na pár dní hospitalizována na gynekologii... partner matky Jakuba příliš nemusel a nechtěl se o něho starat... ještě před porodem na matku naléhal, aby syna svěřila do výhradní péče jeho otce... matka o tom ze začátku nechtěla slyšet, ovšem rodila předčasně, měla komplikovaný porod a po porodu značné psychické výkyvy a zejména silnou emoční vazbu k novorozené dceři... o syna se v tu dobu již tolik nezajímala...

- následující měsíce byly pro rodinu těžké... dcera Nela měla zdravotní problémy a matka se o ní musela nepřetržitě starat, její partner jí s péčí příliš nepomáhal a o pro něj cizího Jakuba se odmítal starat úplně... Jakub tak byl zanedbáván, byla u něj patrná citová deprivace a mírná žárlivost na nevlastní sestru... párkrát byl nachytán přítelem matky, jak s holčičkou třese, za což dostal nařezáno od obou partnerů...

- shodou okolností se i jeho otci narodil s novou partnerkou syn, a tak Jakub „to měl z obou stran“ ... nechtěl tak trávit příliš čas ani s otcem a jeho novou rodinou... jeho otec se samozřejmě snažil dávat Jakubovi najevo svou lásku a podporu, ale s chlapcem pomalu začínala puberta a nechoval se tak racionálně... otec ale uvádí, že „kluci jsou kluci a občas prostě zlobí“ a také se domnívá, že je partnerem matky nepřiměřeně trestán... to je samozřejmě partnerem matky a samotnou matkou vyvraceno...

- Jakub se hodně zhoršil ve škole, nosí poznámky a má několik neomluvených hodin... následně navržena snížená známka z chování... Jakub je údajně drzý na rodiče a čím dál hůře zvladatelný... byl nachytán Policií potulující se s bandou problémových dětí, jak sprejuje po zdech a kouří cigarety... časté útěky z domova....

- situace se opakovala, na OSPOD přišlo oznámení nejen ze školy, ale i z Policie ČR...

- OSPOD si pozval oba rodiče a pokoušel se situaci řešit, provedl pohovor s nezletilým, který reagoval drze, odmítal jakkoliv spolupracovat, rodiče nebyli schopni syna zvládnout, útěky z domova se opakovaly...

- OSPOD svolal případovou konferenci za účasti odborníků (jedná se o zákonnou povinnost dle § 10, odst. 3, písm. e) ZSPOD), v rámci individuálního plánu ochrany dítěte bylo nařízeno SVP (středisko výchovné péče) ... ani po šesti měsících nedošlo k nápravě...

- následně tedy byla svolána další případová konference ze které vyplynulo, že vzhledem k opakujícím se výchovným problémům a neschopností rodičů syna výchovně zvládnout, navíc v rodině nebyla jiná osoba vhodná zvládnout péči, tak nejvhodnější opatření k ochraně dítěte bude ústavní výchova...

- OSPOD tedy podal návrh na nařízení ústavní výchovy (podle § 14, odst. 1, písm. c) ZSPOD) ... soud návrhu vyhověl (soud postupuje v souladu se zněním Zákona o zvláštních řízeních soudních, ve věcech péče soudu o nezletilé, viz. § 466, písm. m).

- Soud v rozsudku stanovil, do kterého zařízení dítě půjde (§ 971, odst. 4, OZ) ... Poté co je rozsudek pravomocný OSPOD (podle § 28 ZSPOD) zajistí přijetí nezletilého do příslušného zařízení, které bylo určeno soudem ... Jakub byl tedy nakonec umístěn v diagnostickém ústavu...

8 Výsledky a diskuse

Zhodnocení postupu orgánů sociálně právní ochrany dětí je činnost velmi složitá, jelikož případy rodin a dětí v jejich evidenci bývají často velice citlivé. OSPOD a další podílející se orgány musí mít vždy na paměti ochranu zájmů nezletilých, když tento zájem nezastávají rodiče. Nezájem o dítě, nedostatečná péče, ohrožování výchovy až samotné týrání dítěte jsou všechno činnosti, které vedou k jeho odebrání z biologické rodiny a umístění v náhradní péči.

Ze zkušeností získaných při psaní této práce a zpracovávání případových studií pro výzkum se autorka domnívá, že OSPOD a další subjekty sociálně právní ochrany postupovaly vždy tak, jak jim umožnila dikce zákona. Správnost postupu je autorkou spatřována prakticky ve všech uvedených kazuistikách, kde činné orgány rozhodly tak, aby byla dítěti zajištěna patřičná péče a ochrana. Všechny devět případových studií vykazuje účinnost. Mezi prvotní intervence sociálních pracovníků patřilo provedení šetření (§ 52 ZSPOD) a stanovení dohledu nad výchovou (§ 13 ZSPOD), a poté následovaly další úkony.

V jednotlivých kazuistikách hraje důležitou roli součinnost OSPOD s Policií ČR, lékaři či školou. Významný podíl má také spolupráce s širší rodinou dítěte, což je v první kazuistice babička, ve druhé a páté dědeček, kteří se následně péče o svá vnoučata ujmají. Z třetí, čtvrté, šesté a sedmé případové studie vyplývá, že velmi často jsou děti odebrány z rodiny, kde se již dříve vyskytovaly problémy, anebo je zde některý z rodičů psychicky nemocný či závislý na alkoholu nebo drogách.

Velmi **pozitivně** je autorkou zhodnocena *kazuistika IV*, kde byla Tereze zajištěna sociální pracovnící péče a byla co nejrychleji předána do pěstounské péče na přechodnou dobu, po které se následně dostala do péče svého biologického otce, který se o ní skvěle stará. Toto je přesně účelem institutu pěstounské péče na přechodnou dobu. Tento případ tedy zcela splňuje cíl výzkumu, jelikož se zde jednalo efektivně a byl zvolen správný postup. Je také dobře, že bylo na matku podáno trestní oznámení, protože neplní vyživovací povinnost, která jí byla stanovena soudem.

Naopak **negativně** jsou autorkou vnímány kazuistiky související s osvojením. Nejedná se však o to, že by správní orgány nějak pochybily. Správnost i efektivita

postupu OSPOD je dle názoru autorky správná a zcela v souladu se zákonem. Problém je zde spatřován právě ve znění zákona.

V *kazuistice VI*, tedy v případě osvojení nezletilého Michala se souhlasem matky Ivany, se autorka domnívá, že je chyba v zákonných lhůtách, respektive podmínkách, které jsou až příliš dlouhé. Celkově se může protáhnout i soudní řízení a celý proces je tak velmi zdlouhavý. Zákonná podmínka 6 měsíců při předadopční péči se ještě prodlužuje o 3 měsíce od uvedení souhlasu biologického rodiče, proto může samotná adopce od začátku do konce trvat například i více než rok, což by mohlo být pro dítě i ostatní účastníky poněkud stresující.

Autorka si tak myslí, že by se měla spíše vrátit zpět předcházející úprava, kdy osvojení ještě upravoval Zákon o rodině a podmínka byla o polovinu kratší, tj. jen 3 měsíce. Nebo případně výrazně **zkrátit dobu** soudního řízení. Z kazuistiky totiž vyplývá, že Michal byl osvojen až v 11 měsících, a to by mohlo poznamenat jeho citový a emoční vývoj, jelikož předním zájmem každého dítěte je vyrůstat co nejdříve ve stabilním a láskyplném rodinném prostředí.

V *kazuistice VII*, která se zabývá osvojením dítěte bez souhlasu rodičů, se jedná o případ zneužití pěstounské péče na přechodnou dobu. Pěstounská péče na přechodnou dobu je krátkodobým institutem, který zajišťuje péči dítěti na maximálně jeden rok, a jejímž cílem je navrácení dítěte do původní rodiny nebo pokud to není možné poskytnout dítěti jinou formu dlouhodobé péče.

Na toto jsou připravováni i samotní pěstouni, kteří mají delší zákonnou přípravu, včetně i psychologické průpravy, jelikož odchod dítěte po roce z pěstounské rodiny může být náročný. Ovšem toto se předpokládá a nemělo by tak tedy docházet k tomu, že pěstouni zneužijí své postavení a podávají návrh na adopci dítěte, kterou odůvodňují citovou vazbou k tomuto dítěti a staví ji za zájem dítěte. Z emočního hlediska je to samozřejmě možné, ale z morálního hlediska a defacto i z právního to není dle názoru autorky zcela správné, jelikož přechodní pěstouni se rozhodli pro tento typ péče a nikoli pro dlouhodobou péči, tak by se dle toho měli chovat.

Může se také stát, že přechodní pěstouni nejsou vhodní stát se osvojiteli z důvodů, které posuzuje krajský úřad, v jehož kompetenci je vedení evidence pěstounů i osob vhodných stát se osvojiteli. Takže v takovéto situaci je zneužití patrné.

V tomto případě byla přechodným pěstounům žádost stát se osvojiteli zamítnuta (např. kvůli věku), a tak se přes pěstounskou péči na přechodnou dobu snaží dostat k dítěti takto. A jelikož se jedná o *tzv. přímou adopci*, navíc podmíněnou citovou vazbou, soud návrhu vyhověl.

Jak již bylo naznačeno v kazuistice, je institut *tzv. přímé adopce* zažitým pojmem a není přesně definován zákonem. Občanský zákoník v § 796 uvádí, že soudní řízení o osvojení je možné zahájit pouze na návrh, a to na návrh osoby, která chce dítě osvojit. Těmito navrhovateli jsou tak podle OZ vždy budoucí osvojitelé. Pojem **přímá** (zde stejně jako u pěstounské péče) představuje případy, kdy **nedochází ke zprostředkování** osvojení krajským úřadem, ale fyzická osoba si sama za sebe podá návrh na osvojení konkrétního dítěte.

Co se týče uvedené kazuistiky, se autorka domnívá, že jde právě o stejnou situaci, kdy se přechodní pěstouni nemohli stát osvojiteli a nechtěli se i přes krátkou dobu dítěte vzdát. Není to ale fér vůči rodině, která byla vybrána pro osvojení, a která se již s dítětem seznámila, a „počítala“ s tím, že se dítě stane součástí jejich rodiny.

Ostatní případové studie, které se týkají ústavní výchovy, také prokazují správnost a účinnost postupu OSPOD a spolupracujících orgánů.

Z kazuistiky VIII je patrné, že vztahové problémy mezi partnery mohou dítěti velmi škodit. Velice často bývá dítě týráno nebo zneužíváno blízkou osobou nebo novým partnerem svého rodiče. Stejně tak tomu bylo v případě Elišky, která byla zneužívána partnerem matky, a ještě samotnou matkou trestána. Je až zarážející kolik dětí je ohrožováno tímto způsobem a je u nich nakonec diagnostikován syndrom CAN, který může dítě značně traumatizovat a ovlivnit jeho budoucí život. Je dobře, že sociální pracovnice po rozhovoru s nezletilou ve škole ihned zajistila lékařskou péči a umístila ji do Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, jak ukládá § 42 ZSPOD. Dále následovalo trestní oznámení na Policii ČR, která provedla šetření, ze kterého vyšlo najevo, že byl na dítěti spáchán závažný trestný čin a partner matky skončil za mřížemi. Autorka zde spatřuje pouze jedinou chybu a to, že by měla být k trestu odnětí svobody odsouzena i matka, která Elišku také týrala – bití, obviňování, ale hlavně, že své dceři nevěřila a neochránila jí tak před svým partnerem.

Problematika syndromu CAN je i v dnešní době stále častá. Jak již bylo uvedeno jedná se o jeden ze dvou nejčastějších trestných činů spojených se sociálně právní ochranou dětí. Počty zanedbávaných, týraných nebo zneužívaných dětí jsou poměrně vysoké. Proto by bylo dobré zvýšit pravomoci a možnosti intervencí sociálních pracovníků při podezření na jakoukoli formu syndromu, aby se předešlo dlouhodobému trýznění dítěte a případným následkům. Jsou totiž známy i případy, kdy syndrom CAN skončil úmrtím dítěte.

Kazuistika IX je jasným příkladem toho, jak může dítě špatně snášet rozvod rodičů a s tím spojenou novou životní situaci. Do rozvodu a narození polorodých sourozenců byl Jakub naprosto v pořádku. Nedokázal se však s touto novou skutečností vypořádat. Rozpad rodiny a to, že již není „středem pozornosti“ svých rodičů, na něj zapůsobilo velice negativně. Zároveň ale kazuistika také dokazuje, že ne vždy za odebrání dítěte z rodiny může chování rodičů, protože v tomto případě je důvodem odebrání a umístění dítěte v ústavním zařízení nepatřičné chování samotného dítěte. Nicméně můžeme i polemizovat nad tím, že se rodiče měli Jakobovi věnovat více i po narození dalších dětí.

Zákonné intervence OSPOD proběhly postupně podle závažnosti situace. Nejprve se přistoupilo k preventivním opatřením, kde OSPOD provedl pohovor s Jakubem, pozval si rodiče a snažili se společně situaci řešit. Řešením bylo sestavení individuálního plánu ochrany dítěte a následné uspořádání případové konference (jak udávají paragrafy 10–12 ZSPOD). Tato opatření ale byla bezúspěšná, a proto musel OSPOD přistoupit k podání návrhu soudu na nařízení ústavní výchovy (podle § 14, odst. 1, písm. c) ZSPOD).

Autorka má za to, že si Jakub svým chováním pobyt v ústavu zaslouží a doufá, že se zde napraví, protože mu nepomohlo ani samotné docházení do střediska výchovné péče. *Střediska výchovné péče (SVP)* zřizuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy jako samostatná oddělení diagnostických ústavů, která mají preventivní charakter, slouží k zajištění pomoci při řešení výchovných problémů, ještě před nařízením ústavní výchovy a odebráním dítěte z rodiny.

V souvislosti s touto poslední případovou studií se autorka zamýšlela nad institutem diagnostického ústavu pro děti s výchovnými problémy a poruchami chování. Je spousta dětí, které páchají nejrůznější přestupky, a dokonce i trestné činy.

Většinou tyto děti končí pod dozorem kurátora a jsou umístěni v diagnostickém ústavu. V krajním případě, pokud jsou starší 15 let a spáchaly závažný trestný čin, mohou skončit ve vězení pro mladistvé, o němž rozhodují soudy pro mládež dle Zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Z hlediska problematických anebo narušených dětí by se dle mínění autorky mělo zapracovat na úpravě zákona. Největší problém je spatřován v tom, že po dosažení zletilosti dítěte, je jedinec z diagnostického ústavu propuštěn bez jediného záznamu v rejstříku. Autorka má za to, že by se měla ústavní výchova pro hodně problémové děti zpřísnit a také by se jim neměl mazat trestní rejstřík, pokud není jistá stoprocentní náprava člověka. Bohužel se totiž často stává, že mladiství recidivisté pokračují v trestné činnosti v dospělosti znovu.

Ostatní zařízení v rámci institutu kolektivní výchovy, jako jsou zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo dětské domovy, které chrání zájmy dítěte před okolím, by mohly mít více pravomocí a měly by být lépe podporovány státem. Jinak jsou z hlediska zákona v pořádku.

Cíle výzkumu jsou autorkou vnímány jako naplněny.

9 Závěr

V diplomové práci je čtenář seznámen s problematikou sociálně právní ochrany dětí v České republice, a to jak z teoretického, tak i z praktického hlediska. Práce se tak zabývá teoretickým výkladem práva a praktickými postupy vykonanými správními i soudními orgány. Kromě toho se práce zabývá trestně právní rovinou v této oblasti, kde jsou rozebrány trestné činy neplnění vyživovací povinnosti a týrání svěřené osoby, s nímž souvisí i syndrom CAN.

Cílem práce bylo zpracovat srozumitelný výklad právní úpravy sociálně právní ochrany dětí v ČR včetně její praktické aplikace. Práce se dále zaměřuje na náhradní rodinnou péči a ústavní péči. Jsou dopodrobna rozebrány její podoby a vysvětleny důvody pro stanovení náhradní péče. Diplomová práce rozebírá možnosti a postupy výkonu sociálně právní ochrany pro hájení zájmů dítěte. Nejprve dochází ke stanovení příslušných opatření, jako je dohled nad výchovou, následují opatření výchovná, kde posléze pokud nedochází k nápravě se přistupuje k odebrání dítěte z biologické rodiny a volí se některá z forem péče náhradní.

Pro děti, které mají naději pro navrácení se ke svým rodičům, je pravděpodobně nejlepší péčí pěstounská péče, a to i proto, že bývají často svěřeny do péče prarodičů, které dítě obvykle dobře zná a má k nim odpovídající citovou vazbu. Proti tomu nezletilí, kteří určitě nemají možnost žít se svou rodinou, pro ně je nejpříjemnější možností adopce. Předpokladem ústavní péče je, že není možné zajistit jinou formu péče, což je považováno za správné. Vždy pokud dítě není problémové, by mělo mít právo vyrůstat v rodině, a nikoliv v institucionálním zařízení.

Výzkumným cílem bylo zjistit správnost a efektivitu těchto postupů plynoucích ze zákona a případně navrhnout změnu. Po celkovém zhodnocení bylo zjištěno, že současná podoba zákona je, až na pár detailů, pro včasnou ochranu dítěte dostačující.

Z diplomové práce rovněž vyplynulo, že zpravidla je dítě odebráno rodině s psychickými problémy nebo se závislostí, a také rodině, kde dochází k formám syndromu CAN. Je důležité si uvědomit, že nezletilé dítě se nemůže zanedbávání, týrání a sexuálním útokům bránit samo. Proto jsou tyto činy velmi závažné a je tak velice podstatné, aby se tímto nešvarem více zabývaly jak příslušné orgány, tak i laická veřejnost. Dalším trestným činem je zanedbání povinné výživy, kde by si každý

z partnerů měl uvědomit, že dítě má až do dosažení zletilosti své potřeby, které mu musí zajišťovat.

Autorka doufá, že diplomová práce svým obsahem přispěje k lepšímu povědomí okolí o možnostech výkonu sociálně právní ochrany, prováděných opatřeních, formách náhradní péče a všech příčinách, které dítěti znemožňují vyrůstat v původní rodině se svou matkou a otcem, a v neposlední řadě upozorní na problematiku syndromu CAN, aby v této zemi vyrůstaly jen šťastné a spokojené děti.

Důvody proč si autorka pro svou diplomovou práci zvolila právě sociálně právní ochranu dětí jsou mimo jiné, že se jedná o zajímavé a neustále aktuální společenské téma a také, že se jednou z částí daného tématu zabývala už v předešlé bakalářské práci. Díky tomu ji problematika ochrany dítěte zaujala natolik, že se rozhodla v práci pokračovat dál a zaměřit se na další aspekty v této oblasti. Dalším důvodem je také zájem autorky o právo jako takové.

10 Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

BUBLEOVÁ, V., a kol. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 4. přep. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2

BUBLEOVÁ, V., a kol. *Základní informace o osvojení (adopci)*. 4. přep. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-29-6

DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A., a kol. *Trestní zákoník: komentář, 1. díl*. 1. vyd. Praha: WOLTERS KLUWER, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4

DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: GRADA, 1995, ISBN 80-7169-192-5

KRČMÁŘOVÁ, Lucie, 2017. *Výkon státní správy v oblasti sociálně právní ochrany dětí*. Bakalářská práce. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, Katedra práva. Vedoucí práce: JUDr. Eva Kadlecová

NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., RIEDLOVÁ JURKOVÁ, J. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2. akt. vyd. Olomouc: ANAG, edice právo, 2016. ISBN 978-80-7554-022-5

NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: LINDE, 2012, ISBN 978-80-86131-91-7

PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 1. vyd. Praha: GRADA, 2012, ISBN 978-80-247-4317-2

PETROV, VÝTISK, BERAN, a kol. Občanský zákoník, komentář. 1. vyd. Praha: C-H-BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1

POTĚŠIL, L., HEJČ, D., RIGEL, F., MAREK, D. Správní řád: komentář. 1. vyd. Praha: C-H-BECK, 2015. ISBN 978-80-7400-598-5

SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA, a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. 1. vyd. Praha: C-H-BECK, 2015, ISBN 978-80-7400-297-7

ZEZULOVÁ, D. Pěstounská péče a adopce. 1. vyd. Praha: PORTÁL, 2012, ISBN 978-80-262-0065-9

Jiné zdroje

VYSKOČIL, F., Právní analýza osvojení v České republice. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2016. online dostupné z https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/pravni_analyza_osvojeni_v_cr.pdf

LZPS – online dostupné z <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE – online dostupné z https://www.mpsv.cz/files/clanky/29615/Umluva_o_pravech_ditete.pdf

MPSV, 21. odbor rodinné politiky a politiky stárnutí, stanoviska k pověřování https://www.mpsv.cz/files/clanky/14779/stanovisko_poverovani.pdf

Oficiální web Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí – online dostupné z <https://www.umpod.cz/osvojeni/>